

KEUZEWIJZER EETBAAR GROEN

Handleiding en leeswijzer

Deze toolkit wordt u aangeboden door de Provincie Antwerpen en is ontworpen in samenwerking met de Universiteit Antwerpen.

Laure Herweyers
Thomas Kuyper
Stijn Oosterlynck
Ingrid Moons

Dienst landbouw- en plattelandsbeleid

INLEIDING

Lokale besturen zijn op zoek naar manieren om de openbare ruimte groen, multifunctioneel, en productief in te vullen. Stadslandbouw of eetbaar groen kan hier een oplossing zijn. Het biedt de mogelijkheid om ecologische functies te verbinden met economische en sociale functies. Op die manier kan onderbenutte ruimte zinvol gebruikt worden. Ruimte voor stadslandbouw, en groene ruimte in het algemeen, staat vaak, zeker in stedelijk gebied, onder druk van andere bestemmingen zoals huisvesting, industrie en mobiliteit, waarvan de financiële opbrengsten op het eerste zicht groter zijn. Nochtans zijn er een heel aantal voordelen verbonden aan stadslandbouw.

Universiteit Antwerpen onderzocht de sociale, economisch, ecologische, en ruimtelijke mogelijkheden van stadslandbouw in de provincie Antwerpen. De resultaten werden vertaald in een keuzewijzer die de gemeente ondersteunt bij het matchen van bepaalde groene of stedelijke ruimte met bepaalde types stadslandbouw. Dit kan een interne oefening zijn maar kan ook in samenspraak met diverse stakeholders en burgers ingevuld worden. In de tool worden de kosten en baten van specifieke types stadslandbouw in kaart gebracht, en wordt in de laatste fase ook ingezoomd op het uitwerken van een specifiek project.

De wetenschappelijke resultaten van het onderzoeksproject, waarop de keuzewijzer gebaseerd is, zijn terug te vinden in drie rapporten^{1,2,3}, beschikbaar op de website van Provincie Antwerpen.

1. Kuyper, T., Oosterlynck, S., Moons, I. 2018. Typologie groene infrastructuur en stadslandbouw. Antwerpen: Universiteit Antwerpen.
2. Kuyper, T., Oosterlynck, S., Moons, I. 2018. Een verkenning van maatschappelijke impactindicatoren, planning(s)principes) en organisatiestrategieën voor stadslandbouw in publieke ruimte. Antwerpen: Universiteit Antwerpen.
3. Kuyper, T., Oosterlynck, S., Moons, I. 2018. Verwerking focusgroepen stadslandbouw. Antwerpen: Universiteit Antwerpen.

INHOUD

INLEIDING	3
INHOUD	5
WAAROM?	7
LEESWIJZER	8
Deel 1: opstellen locatieplan	8
Deel 2: keuze type	8
Deel 3: concreet project	9
DEEL 1: LOCATIEPLAN	10
1.1 Wat is een locatieplan?	10
1.2 Aan de slag	10
1.2.1 Selectie buurt	10
1.2.2 Inventariseer groene ruimte	10
1.2.3 Visie	11
1.2.4 Selectie locatie/ perceel	11
DEEL 2: KEUZE TYPE	14
2.1 Aan de slag	14
2.1.1 Locatie selectie	14
2.1.2 Keuzewijzer doelen	14
2.1.3 Fiches types	14
2.1.4 Aftoetsen met doelstellingen	14
2.1.5 keuzewijzer locatie	14
2.1.6 Checklist locatie	14
DEEL 3: CONCREET PROJECT	16
3.1 Aan de slag	16
3.1.1 Hoofdvragen	16
3.1.2 Inspiratiekaartjes	16
3.1.3 Themablاد	16
3.1.4 Plan	16

WAAROM?

Stadslandbouw is een vorm van groene infrastructuur. Groene infrastructuur biedt potentieel om het stedelijk metabolisme te verbeteren. Ze draagt bij aan biodiversiteit, waterhuishouding, hittebestendigheid, luchtkwaliteit, opname CO₂, geluidsklimaat en een betere bodemkwaliteit. Investeren in groene ruimte kan een grote meerwaarde opleveren, al is het niet evident om deze waarden op een concrete manier te waarderen. Groene ruimte kan bijdragen aan een sociale, economische en ruimtelijke duurzame ontwikkeling. Het kan ook renderen op het vlak van welvaart en gezondheid. Het is ruimte voor ontspanning en ontmoeting, en promoot lichaamsbeweging. We spreken van stadslandbouw als het gaat het over de productie van natuurlijke producten. Hiernaast wordt van landbouw steeds meer verwacht bij te dragen aan andere functies zoals landschapsdiensten, waterbeheer, zorg, en sociale cohesie. Het verbindt

productieve functies met sociaalecologische diensten. Om de ruimte voor stadslandbouw en eetbaar groen te beschermen is het belangrijk om deze diensten te erkennen. Niet noodzakelijk door er een financiële winst aan te verbinden maar wel door de indirecte meerwaarde (naar gezondheid, sociale cohesie, welzijn, ruimtelijk) te benoemen. Op deze manier kan het belang van groen in de stad vertaald worden naar beleid en ruimtelijke planning.

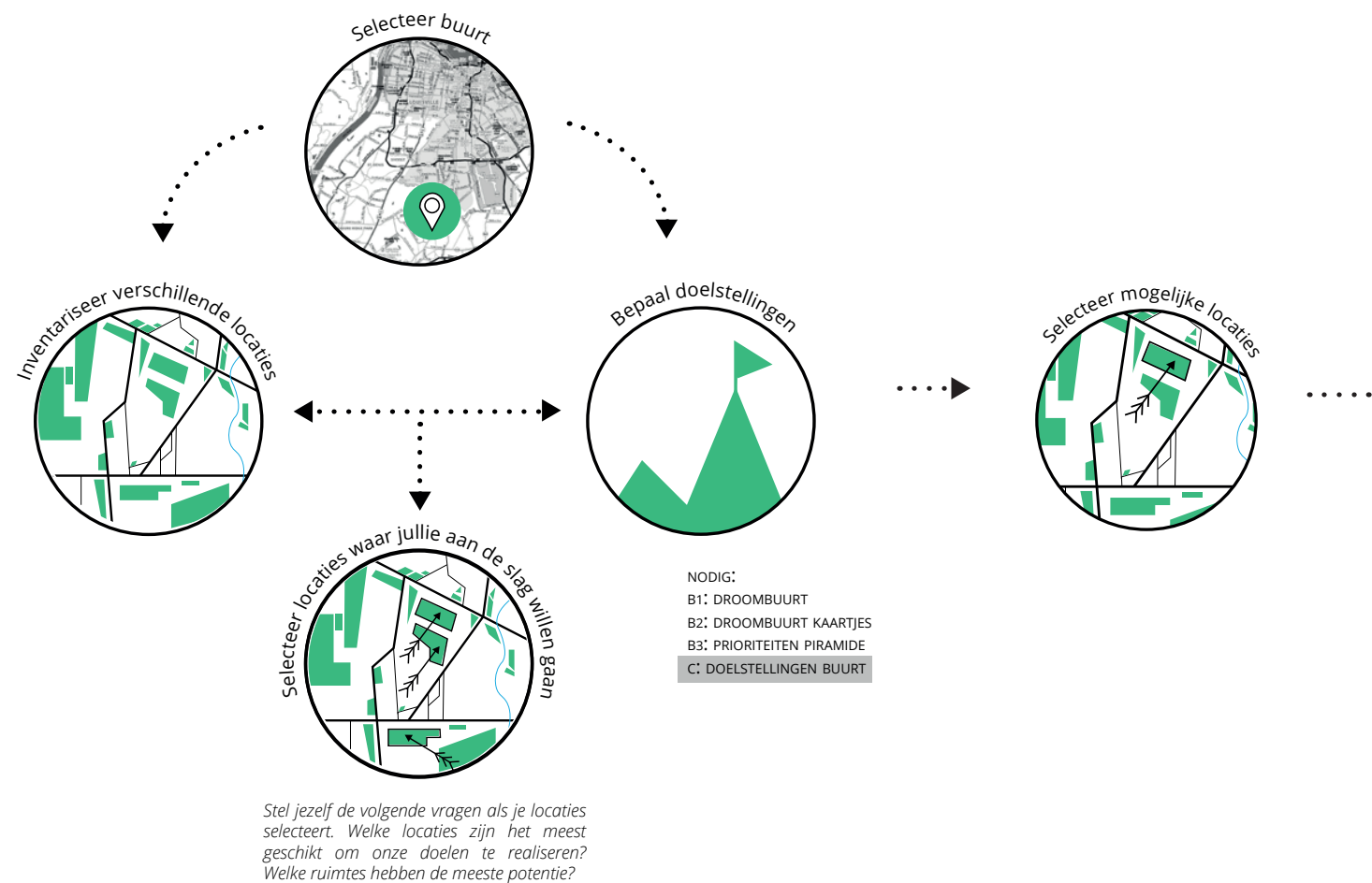
Stadslandbouw kan bijdragen aan meer voedselrechtvaardigheid. Deelnemers krijgen gelijke toegang tot productie en consumptie van gezonde voeding en de mogelijkheid om hun eigen voedsel- en landbouwsysteem te kiezen. Het kan ook zorgen voor een grotere voedsel- en inkomenszekerheid, voornamelijk voor kwetsbare groepen. Het ondersteunen is dus van sociaal belang. Het verbindt bovendien producent en consument.

Samentuin Bonenackers Hoogstraten

LEESWIJZER

Deze leeswijzer gidst je doorheen de drie onderdelen van de toolkit. Het eerste deel bestaat uit het inventariseren van de groene ruimte in de gemeente en het opstellen van een locatieplan, waarbij interessante locaties worden geïdentificeerd. Vanuit een specifieke locatie en doelstellingen ga je de keuzewijzer doorlopen om bij een bepaald type terecht te komen. Tot slot ga je een concreet project uitwerken.

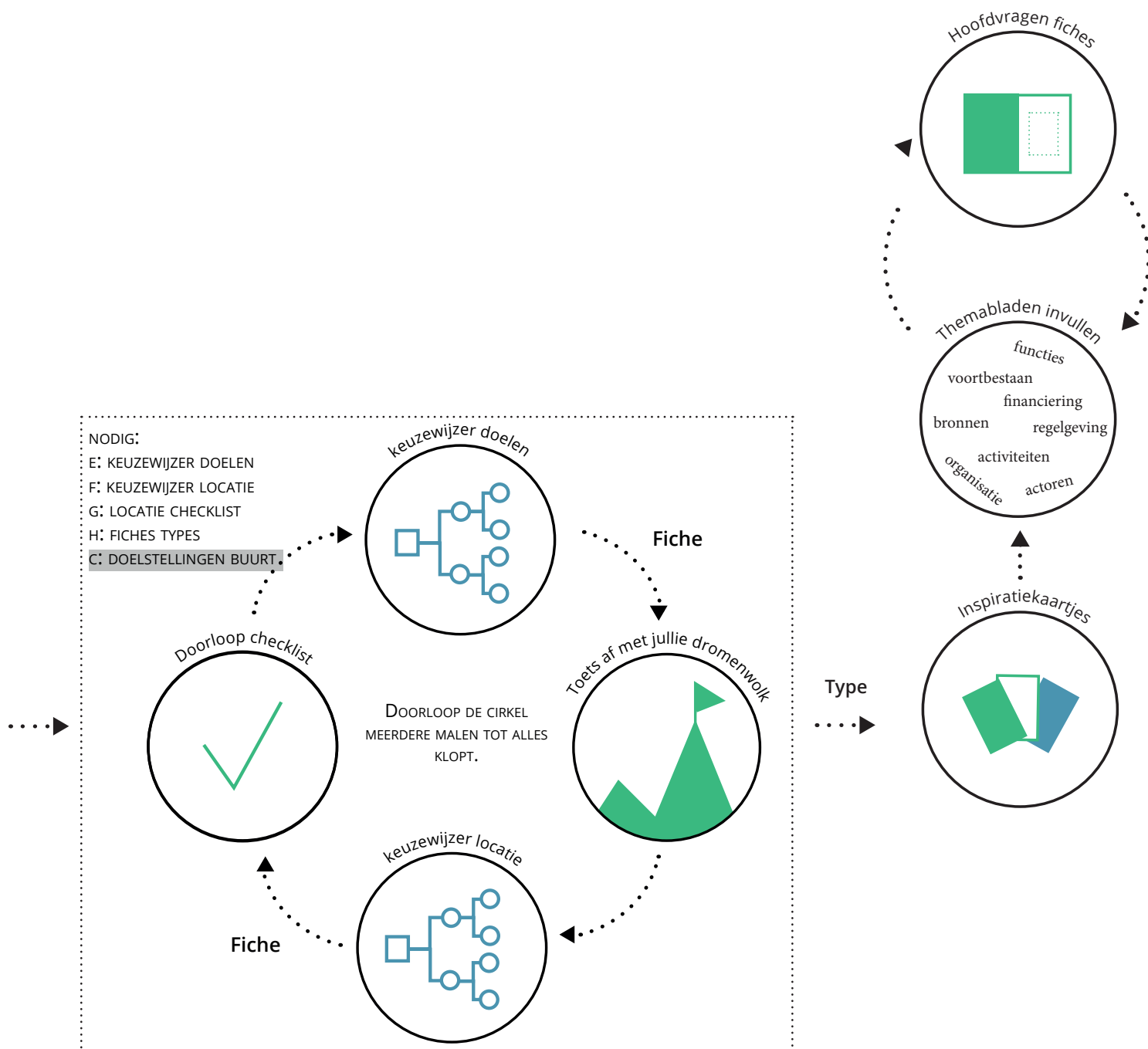

DEEL 1: OPSTELLEN GROENPLAN

In het eerste deel van de keuzewijzer wordt de aanzet gegeven om een locatieplan per buurt op te stellen. Je brengt bestaand groen in kaart en selecteert locaties waar stadslandbouw mogelijk is. Daarnaast ga je doelstellingen opstellen voor de buurt.

DEEL 2: KEUZE TYPE

Wanneer je locaties die in aanmerking komen voor stadslandbouw of eetbaar groen geselecteerd hebt en per buurt doelstellingen hebt bepaald, ga je over naar de volgende stap in de keuzewijzer: de keuze van het type eetbaar groen. Er werden 10 basistypes geselecteerd, maar het wordt zeker aangemoedigd om nieuwe types te bedenken of samen te stellen uit de huidige types. Bij het kiezen van het type

ga je zowel vertrekken vanuit de vooropgestelde doelstellingen als de eigenschappen van de locatie. Je overloopt beiden tot het hele plaatje klopt, waarbij je telkens ook gaat terugkoppelen. Stel jezelf de vraag: kan ik op deze locatie de gewenste doelstellingen realiseren? Zo ja, goed. Zo neen stel jezelf de vraag: willen we de locatie behouden en de doelstellingen bijstellen? Of behouden we de doelstellingen en gaan we aan de slag met één van de andere locaties die in stap 1 geselecteerd werden?

DEEL 3: CONCREET PROJECT

Het laatste deel verdiept zich in de uitwerking van een project. In deze fase worden aspecten als organisatie, financiering, en voortbestaan behandeld. Concrete vragen en tips komen aan bod. Je eindigt met een plan voor het project, waarmee je verder aan de slag kunt voor realisatie.

DEEL 1: LOCATIEPLAN

Bij het opstellen van een locatieplan breng je de bestaande groene ruimte en noden en wensen van de buurt in kaart waardoor je interessante plekken die in aanmerking komen voor stadslandbouw of eetbaar groen kan identificeren.

Groene en open ruimte is schaars in Vlaanderen. Gewoon veel oppervlakte aan groen hebben is niet voldoende, er moet een duidelijke visie rond gecreëerd worden door de gemeente, en er is nood aan kwalitatief groen. Het is belangrijk dat groen geïntegreerd wordt in het stedelijk en sociale weefsel, en dat de verschillende groene ruimten verbonden en afgestemd zijn op elkaar. Het totaalplaatje moet bekeken worden, in de plaats van alle ruimten apart.

1.1 WAT IS EEN LOCATIEPLAN?

Het locatieplan maakt het mogelijk om plekken met een tekort aan groen zichtbaar te maken en opportuniteiten voor het uitbreiden of verbinden van het openbaar groen in beeld te brengen.

Tegelijk brengt het locatieplan alle locaties in beeld - out-of-the-box - waar een buurt aan de slag wil gaan met eetbaar groen. Of dat al dan niet mogelijk is op die locatie wordt in een volgende fase bekeken.

Naast openbaar groen kan ook privaat groen een rol spelen in de visievorming. Het is een interessante piste om naar het locatieplan te kijken vanuit stadslandbouw. Dat gaat een stap verder dan het plannen van groene ruimte alleen omdat er meerdere functies aan de ruimte gegeven kunnen worden. Behalve ecologische, kunnen nu ook economische en sociale functies aan de ruimte gekoppeld worden.

Algemeen zijn er bij het opstellen van een locatieplan verschillende noden die overal terugkomen: het creëren van groenblauwe netwerken, groen integreren in de stads- en dorpskernen, multifunctionaliteit, samenwerking en participatie van verschillende stakeholders, een sterke visie, en een goed beleidsplan.

Het is belangrijk om burgers en andere stakeholders te betrekken in het benoemen van problemen en prioriteiten. Draagvlak hebben voor je plan is erg belangrijk om een succesvolle uitkomst te bereiken.

1.2 AAN DE SLAG

Het document **deel 1: locatieplan (A)** geeft je een beknopt overzicht van de stappen die doorlopen moeten worden om het groenplan op een gestructureerde manier op te stellen.

1.2.1 Selectie buurt

Baken, om het overzichtelijk te houden, iedere keer een gebied af waarover je wil nadenken. Voor de gekozen buurt zal u in de volgende stappen de doelstellingen bepalen.

1.2.2 Inventariseer groene ruimte

In dit onderdeel is het belangrijk om inzicht te krijgen in de bestaande groenstructuren. Waar bevindt zich op dit moment de groene ruimte? Waar kan bijkomend groene ruimte gecreëerd worden? Bekijk de historische context. Waar was er vroeger groene ruimte en nu niet meer, en waarom? Wat werd er op die locatie gedaan voor er groene ruimte werd gecreëerd? Is er kans op schadelijke stoffen in de grond, bijvoorbeeld als gevolg van industriële activiteiten in het verleden? Om aan stadslandbouw te kunnen doen is het belangrijk te weten of de grondkwaliteit goed genoeg is om in volle grond te kunnen kweken. Eventueel kan er in bakken gekweekt worden in het geval van vervuilde grond. Situeer de groene ruimten in hun

ruimere omgeving. Wat is de situatie in de aanliggende gemeenten? Is er bijvoorbeeld een fabriek dichtbijgelegen? Beïnvloedt dit de luchtkwaliteit of andere elementen die belangrijk kunnen zijn voor welzijn en gezondheid van de buurtbewoners? Waar bevinden zich de waterlopen? Maak per groenelement een inventarisatie aan volgens functie. Op die manier kan bepaald worden welke gebieden gebaat zijn met een multifunctionele invulling. Breng ook bebouwd weefsel en verharde structuren in kaart. Situeer ten slotte de beleidscontext: wat is er allemaal mogelijk op die ruimte en wat zijn de toekomstige plannen?

1.2.3 doelstellingen

Door duidelijke doelstellingen te bepalen krijgt je plan meer samenhang, logica en verhaal. Ze vertrekken vanuit de noden van de buurt. Het is belangrijk om verschillende actoren te betrekken bij het denkproces. Dit kunnen zowel burgers als actoren uit het middenveld en de privésector zijn.

De documenten **droombuurt (B1)**, **prioriteiten piramide (B3)** en **droombuurt kaartjes (B2)** helpen bij het voorstellen van de ideale situatie van de buurt. Het document **doelstellingen buurt**

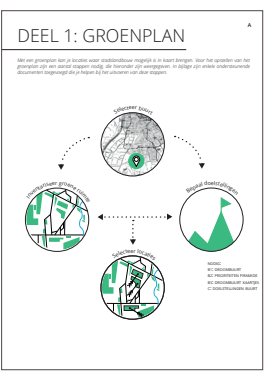
(C) kan gebruikt worden als het nuttig is voor jullie oefening. Als alles goed verlopen is hebben jullie in de vorige stappen de prioriteiten voor jullie buurt opgesteld!

1.2.4 Selectie locatie/ perceel

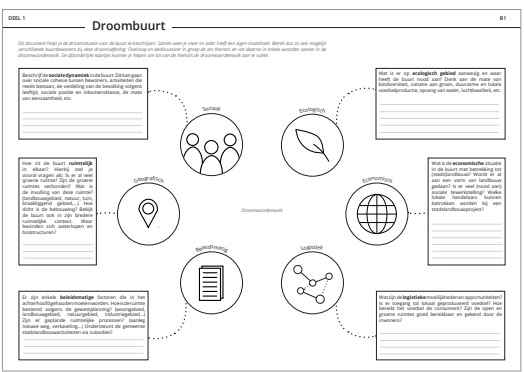
Breng de interessante locaties die u wil behandelen met de keuzewijzer eetbaar groen in kaart. Plan ruimte voor eetbaar groen zo in, dat er een mooie afwisseling is tussen de groene en grijze ruimte. De uiteindelijke bedoeling is dat locatie per locatie wordt ingepland en zo het locatieplan gestaag wordt aangevuld. Verzamel op voorhand zoveel mogelijk relevante informatie over de ruimte (oppervlakte, ligging, type ruimte, grondkwaliteit, locatie) om vlot met de twee volgende delen van de keuzewijzer te kunnen starten. Zowel stukken grond zonder bestemming als straten, gevels, daken, bermen, parken, pleinen... kunnen in aanmerking komen voor stadslandbouw. Mogelijk zijn er zelfs bedrijven in jouw gemeente die interesse hebben om te participeren?

Via de provincie Antwerpen kan u toegang verkrijgen tot kaartmateriaal en GIS lagen van uw gemeente.

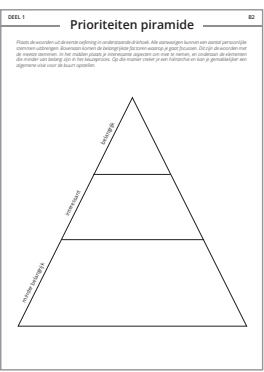
DEEL 1: GROENPLAN

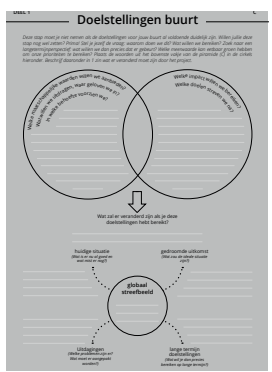
DEEL 1 Droombuurt

DEEL 1 Prioriteiten piramide

DEEL 1 Doelstellingen buurt

A: OVERZICHTSBLAD
 B1: DROOMBUURT
 B2: DROOMBUURT VRAGEN
 B3: PRIORITEITENPIRAMIDE
 DOELSTELLINGEN BUURT

DEEL 2: KEUZE TYPE

Wanneer je locaties die in aanmerking komen voor stadslandbouw geselecteerd hebt en per buurt doelstellingen hebt bepaald, kan je naar de volgende stap in de keuzewijzer overgaan: de keuze van het meest geschikte type. Er werden 10 basistypes geselecteerd, maar het wordt zeker aangemoedigd om nieuwe types te bedenken of samen te stellen uit de huidige types naargelang de noden van de locatie. Hopelijk worden jullie geïnspireerd en gaan jullie ook zelf ook zoek naar mogelijke types eetbaar groen.

Bij de keuze van het type eetbaar groen moet je zowel naar de vooropgestelde doelstellingen als naar de eigenschappen van de ruimte kijken. Je overloopt beiden tot het hele plaatje klopt.

2.1 AAN DE SLAG

Het overzichtsblad **deel 2: keuze type (D)** geeft je een beknopt overzicht van alle stappen die in dit deel doorlopen worden.

2.1.1 Locatie selectie

Selecteer een specifieke locatie die je in dit onderdeel wil behandelen.

2.1.2 Keuzewijzer doelen

Doorloop document **keuzewijzer doelen (E)**. Hierbij vertrek je vanuit je doelstellingen, opgesteld in **Prioriteitenpiramide (B3)**. Door de flowchart te doorlopen kom je bij bepaalde types uit. Raadpleeg de fiches van de types om te ontdekken wat deze types precies zijn en welke voorwaarden eraan verbonden zijn.

2.1.3 Fiches types

Op de **fiches (H)** staat alle nodige informatie over het type: nodige voorzieningen, locatie, organisatie, productie, doelen, actoren, kosten en baten, en de rol die de gemeente kan hebben bij het ondersteunen van projecten van dit type.

De types zijn:

- Tuinstraat
- Gemeenschapstuin
- Educatieve tuin
- Therapeutische tuin
- Voedselbos
- Boslandbouw
- Stadsboerderij
- CSA
- Volkstuin
- Daktuin

Er is ook een mogelijkheid om een nieuw type te creëren, bijvoorbeeld een combinatie tussen twee bestaande types. De kosten en baten omvatten zowel de economische als de sociale, ecologische, en ruimtelijke kosten en baten. Het valt al snel op dat de kosten meestal economisch zijn, en de baten vaak ecologisch en sociaal zijn.

2.1.4 Aftoetsen met doelstellingen

Het is belangrijk dat je deze fiches nog eens naast de **prioriteitenpiramide (B3)** legt. Welk type komt nu het best overeen met de doelstellingen die jullie nastreven? Zitten we nog op dezelfde lijn?

2.1.5 Keuzewijzer locatie

Nadien raadpleeg je de **keuzewijzer locatie (F)** om te controleren of je hetzelfde type uitkomt. Je wordt doorheen een beslissingsboom geleid, waarbij telkens keuzes gemaakt worden naargelang de eigenschappen van de locatie.

2.1.6 checklist locatie

Er zijn bepaalde vereisten en beperkingen gekoppeld aan elk type. De locatie moet dus wel goed matchen met het type. Met de **checklist locatie (G)** kan u snel controleren of het gekozen type mogelijk is op die locatie.

Indien er bepaalde zaken nog niet overeenkomen, doorloopt u de volledige cirkel (keuzewijzer doelen - aftoetsen doelstellingen - keuzewijzer locatie - checklist locatie) nogmaals tot alles klopt.

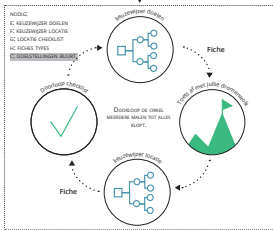
Op het einde van deel 2 heb je voor je locatie de keuze voor een specifiek type gemaakt. Je kan deze oefening opnieuw doen met een nieuwe locatie en zo het locatieplan stelselmatig aanvullen, of doorgaan naar deel 3, waarin je in samenspraak met potentiële initiatiefnemers een concreet project gaat uitwerken.

DEEL 2: KEUZE TYPE

In dit onderdeel wordt een locatie uit deel 1 geselecteerd en verbonden met een type stadslandbouw. Welk type het meest geschikt is voor de keuze wordt in module 2 met behulp van onderzochte doelstellingen en de eigenschappen van de locatie.

Ter info: Op dit moment zijn er mogelijk nog een aantal criteria waar u niet op hoeft te letten. Het is mogelijk dat u in de toekomst toe of af het onderzocht criteria toevoegt.

DEEL 2 Checklist locatie

Er zijn een aantal ruimtelijke voorwaarden verbonden aan de verschillende types. Het elke locatie is geschikt voor elk type. Met behulp van onderzochte checklist kan je nagaan of de locatie geschikt is voor het gewenste type.

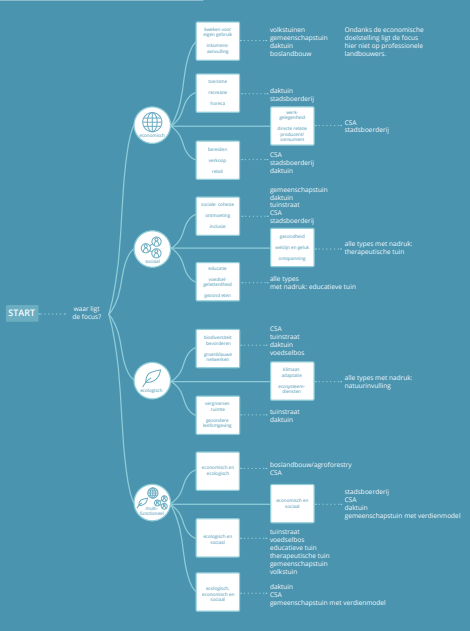
	Tuinstraat	Gemeenschapstuint	CSA	voedselbos	educatieve tuin	therapeutische tuin	stadsboerderij	volkstuin	daktuin	botanischebouw
Oppervlakte	2 tegels tot enkele m²	vanaf enkele m²	> 1 ha	vanaf enkele m²	overal mogelijk	overal mogelijk	> 1 ha	vanaf 500 m²	oppervlakte van het dak	> 1 ha
Type ruimte	straat	open ruimte	in bestaande boerderij	box of park	open ruimte / verharde ruimte	open ruimte / verharde ruimte	bestaande boerderij	open ruimte / verharde ruimte	gebouw	open ruimte
Afstand tot de stad	centrum	centrum	buiten centrum	overal mogelijk	afstand niet relevant	afstand niet relevant	buiten het centrum	afstand niet relevant	afstand niet relevant	landelijk gebied
Teehetsy, in volle grond of in bakken	1) Ontharden 2) volle grond	volle grond	volle grond	niet-verrupte grond of bodemaanwinning	in bakken in volle grond	in bakken in volle grond	volle grond	ontharden in volle grond	in bakken	volle grond
Omgiving	overal	woongebied	landbouwgebied Andere bestemmingen die zich hier toe lenen	landbouwgebied Andere bestemmingen die zich hier toe lenen	buurt van een educatieve instelling	buurt van een zorginstelling, gewerkschap, kindertuin, ...	landbouwgebied Andere bestemmingen die zich hier toe lenen	woongebied / recreatiegebied en andere bestemmingen die zich hier toe lenen	woongebied en andere bestemmingen die zich hier toe lenen	landbouwgebied Andere bestemmingen die zich hier toe lenen
Tijdelijkheid	kan tijdelijk	kan tijdelijk maar bij voorkeur langdurig	langdurig	langdurig	tijdelijk	tijdelijk	langdurig	bij voorkeur langdurig	kan tijdelijk	langdurig

* Controleer bij volle grond altijd de bodemkwaliteit
**niet in bakken maar niet relevant, minder duurzaam en minder praktisch!

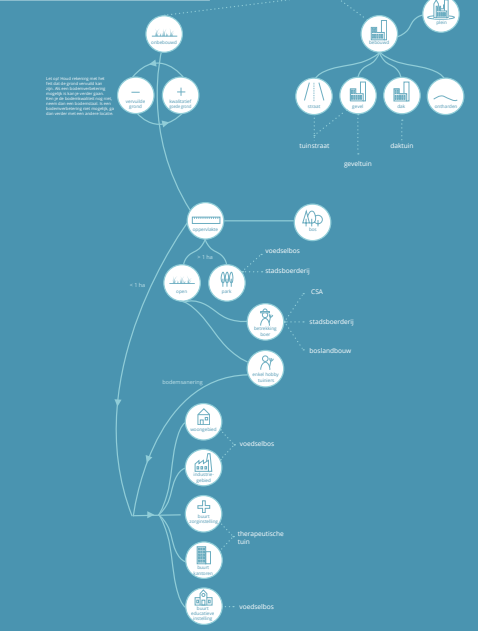
D: OVERZICHTSBLAD
E: KEUZEWIJZER DOELEN
F: KEUZEWIJZER LOCATIE
G: CHECKLIST LOCATIE
H: FICHES TYPES

KEUZEWIJZER DOELEN

De types die hieronder voorgesteld worden willen inspireren. Het is andere invocaties typen, maar ze dan zeker in de groep!

KEUZEWIJZER LOCATIE

Tuinstraat
Een tuinstraat wordt gecreëerd in een bij voorkeur autovrije straat, waarin plantebakken en grove wieden geplaatst en overal barijres worden geplaatst. Het helpt voornamelijk het sociaal contact en groen tussen buren in de straat.

Voorwaarden:
grondsgebonden (bouw) en/of niet-grondsgebonden (in bakken) weersornting

Productie:
siergroen
sierne planten, vruchtstruiken
traditionele bieb in bakken

Locatie Doelen:
sociale cohesie
woongebied
verbeteren buurt
verbeteren leefbaarheid
grondgebied netwerkken creëren

Actoren:
onderlinge afspraken en samenwerking
buurbewoners

x 10

DEEL 3: CONCREET PROJECT

Wanneer locatie en type vastliggen, kan het realiseren van een concreet project in gang gezet worden. Belangrijke vragen die moeten worden beantwoord om het project succesvol te laten doorlopen worden aangereikt, alsook een heleboel tips en aanbevelingen. Op het einde wordt een planning gemaakt voor de verder opstart van het project.

Ga voor dit onderdeel samenzitten met mogelijke initiatiefnemers vanuit de buurt. Het is de bedoeling dat zij het project verder gaan uitwerken na deze laatste sessie. Met het plan dat op het einde wordt opgesteld kunnen ze verder met het tot stand brengen van het project.

3.1 AAN DE SLAG

Het overzichtsblad **deel 3: concreet project (I)** geeft je een beknopt overzicht van alle stappen die in dit deel doorlopen worden.

3.2.1 Hoofdvragen

Het onderdeel **hoofdvragen (K)** bestaat uit zeven fiches waarop per thema de belangrijkste vragen die je jezelf moet stellen opgelijst staan. De antwoorden op deze vragen schrijf je op in de cirkel op de **themabladen (L)**. De tips op de themabladen en de **inspiratiekaartjes (J)** helpen je in het zoeken naar een antwoord op de hoofdvragen.

3.2.2 Inspiratiekaartjes

De **inspiratiekaartjes (J)** helpen je met behulp van vragen, tips, en informatie om de vragen van de 8 thema's op te lossen. Ze zijn opgedeeld per thema, maar kunnen door elkaar gebruikt worden. Schud de kaarten en leg ze op een stapel. Je kan het overlopen van de kaarten op verschillende manieren doen. Ofwel neemt iedereen in het gezelschap 1 kaart, en schrijft het antwoord of de tip op het bijhorende **themablad (L)**. Na een tijd neemt iedereen een nieuw kaartje enzovoort. Anderzijds kan je ook in groep kaartje per kaartje bespreken. Zorg dat je een strakke tijdslimiet (30 seconden) per kaartje hanteert, anders ben je al gauw veel te lang bezig.

3.2.3 Themablad

Op de **themabladen (L)** vul je op de losse lijntjes de antwoorden op de inspiratievragen in. Deze

antwoorden kunnen je samen met de tips helpen met het beantwoorden van de hoofdvragen in de binnenste cirkel.

3.2.4 Plan

De themabladen geven je nu heel veel input voor de organisatie van het nieuwe stadslandbouwproject. Nu rest enkel nog het opstellen van een taakverdeling en planning om de concrete volgende stappen al te bepalen. Het document **planning (M)** helpt je hierbij. Veel succes ermee!

The image displays a collection of project planning documents:

- DEEL 3: CONCREET PROJECT**: A flowchart showing the process from 'hoofdvragen' to 'inspiratiekaartjes' and 'themabladen'.
- Themablad bronnen (L)**: A large sheet with a central circle for answers and space for notes.
- Bronnen (J)**: Small cards with questions about resources, such as 'Welke bronnen heb je nodig om je doel te bereiken?' and 'Welke middelen zijn reeds om handen?'.
- Planning (M)**: A sheet with a timeline and four columns for 'Kerngroep', 'Administratie', 'Aanleg', and 'Communicatie', each with specific questions and a 'Vul zelf aan' section.

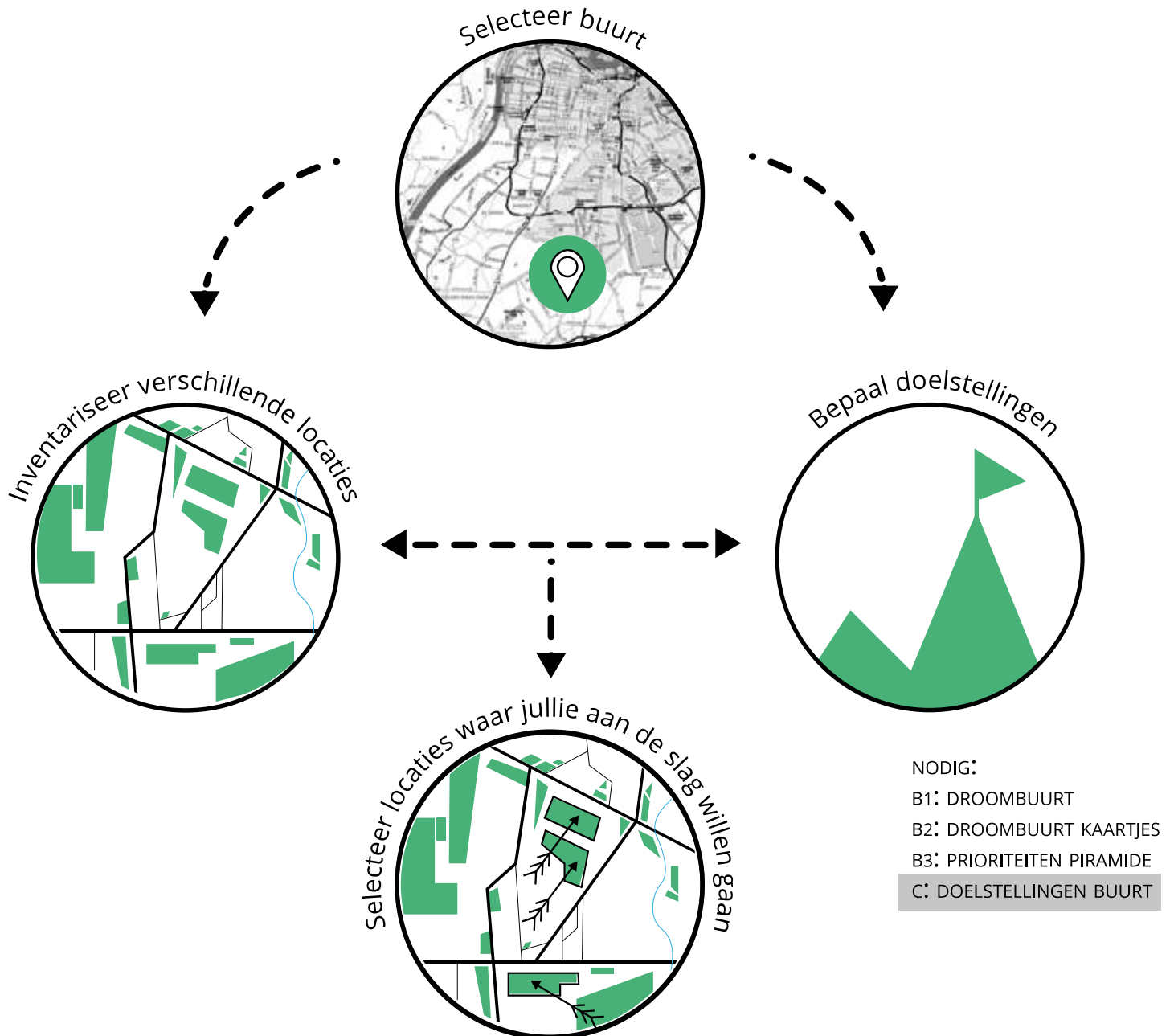

Provincie
Antwerpen

DEEL 1: LOCATIEPLAN

Met een plan kan je locaties waar stadslandbouw mogelijk is in kaart brengen. Voor het opstellen van het Locatieplan zijn een aantal stappen nodig, die hieronder zijn weergegeven. In bijlage zijn enkele ondersteunende documenten toegevoegd die je helpen bij het uitvoeren van deze stappen.

Stel jezelf de volgende vragen als je locaties selecteert. Welke locaties zijn het meest geschikt om onze doelen te realiseren? Welke ruimtes hebben de meeste potentie?

Droombuurt

Dit document helpt je de droomsituatie voor de buurt te beschrijven. Samen weet je meer en ieder heeft een eigen invalshoek. Betrek dus zo veel mogelijk verschillende buurtbewoners bij deze droomoefening. Overloop en bediscussieer in groep de zes thema's en vat daarna in enkele woorden samen in de droomwoordenwolk. De afzonderlijke kaartjes kunnen je helpen om los van de thema's de droomwoordenwolk aan te vullen.

Beschrijf de **sociale dynamiek** in de buurt. Dit kan gaan over sociale cohesie tussen bewoners, activiteiten die reeds bestaan, de verdeling van de bevolking volgens leeftijd, sociale positie en inkomensklasse, de mate van eenzaamheid, etc. Zijn er al trekkers in de buurt of is er een buurtcomité? Zijn er scholen of zorgcentra in de buurt. Zijn er locaties waar mensen elkaar ontmoeten?

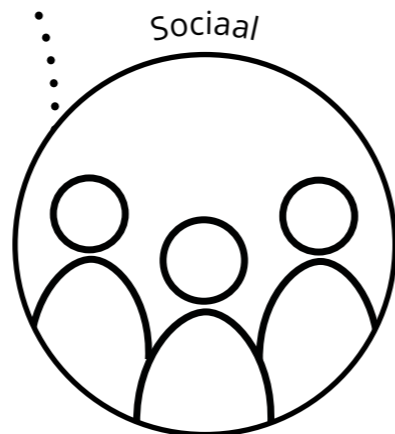

Sociaal

Wat is er op **ecologisch gebied** aanwezig en waar heeft de buurt nood aan? Denk aan de mate van biodiversiteit, variatie aan groen, duurzame en lokale voedselproductie, opvang van water, luchtkwaliteit, etc. Zijn groene ruimtes al verbonden? Is er al veel groen aanwezig in de buurt? Zijn er ruimtes die je bijkomend kan inrichten als eetbaar groen?

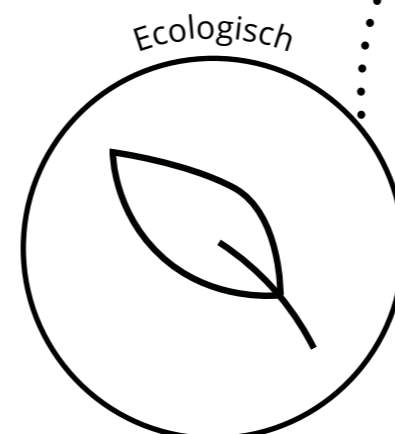

Ecologisch

Hoe zit de buurt **ruimtelijk** in elkaar? Hierbij stel je vooral vragen als: Is er een mogelijkheid om locaties te verbinden en zo (eetbare) groene connecties te realiseren? Wat is de invulling van deze ruimte? (landbouwgebied, natuur, tuin, braakliggend gebied,...) Hoe dicht is de bebouwing? Bekijk de buurt ook in zijn bredere ruimtelijke context. Waar bevinden zich waterlopen en bosstructuren?

Geografisch

Wat is de **economische** situatie in de buurt met betrekking tot (stads)landbouw? Wordt er al aan een vorm van landbouw gedaan? Welke lokale handelaars kunnen betrokken worden bij een stadslandbouwproject? Is er veel (nood aan) sociale tewerkstelling?

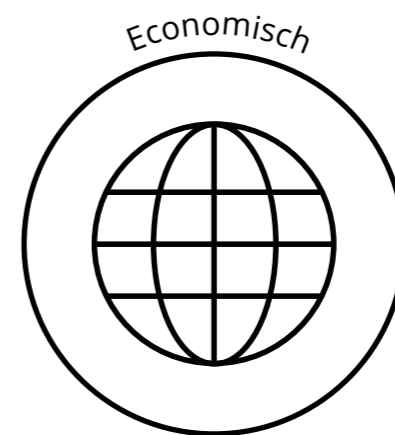

Economisch

Er zijn enkele **beleidsmatige** factoren die in het achterhoofdgehouden moeten worden. Hoe is de ruimte bestemd volgens de gewestplanning? (woongebied, landbouwgebied, natuurgebied, industriegebied...) Zijn er geplande ruimtelijke processen? (aanleg nieuwe weg, verkaveling...) Zijn er ruimtes die je kan ontharden? Op welke manier is de gemeente al bezig met groenontwikkeling? Zijn er mogelijke subsidiekanalen waar je terecht kan met je plannen? Is er een Regionaal Landschap actief in jouw gemeente?

Beleidsmatig

Wat zijn de **logistieke** moeilijkheden en opportuniteiten? Is er toegang tot lokaal geproduceerd voedsel? Hoe bereikt het voedsel de consument? Zijn de open en groene ruimtes goed bereikbaar en gekend door de inwoners? Zijn er trage wegen of andere veilige fietsverbindingen? Is er in de buurt iemand met groene vingers die het project kan ondersteunen? Zijn er handige harry's in de buurt die een handje kunnen toesteken?

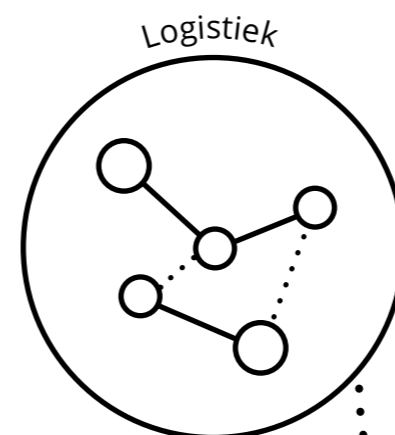

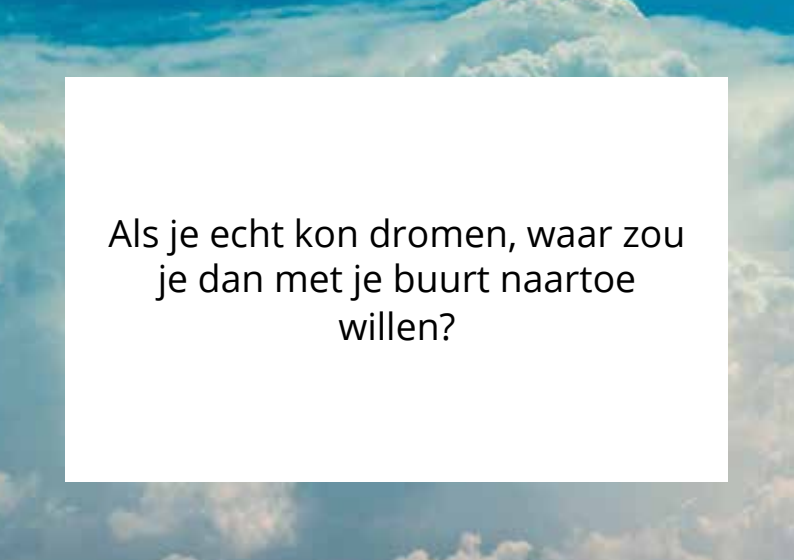

Logistiek

Droomwoordenwolk

Droombuurt

Als je echt kon dromen, waar zou
je dan met je buurt naartoe
willen?

Droombuurt

Waar ligt de focus in de buurt op dit moment voornamelijk op (economisch, ecologisch, sociaal)? Wil je dit behouden of veranderen en waarom?

Droombuurt

Komen de prioriteiten van de
gemeente overeen met de
prioriteiten van de
buurtbewoners?

Droombuurt

Waar heeft de buurt het meeste
nood aan per thema?

Droombuurt

Wat loopt er soms niet goed? Wat kan beter?

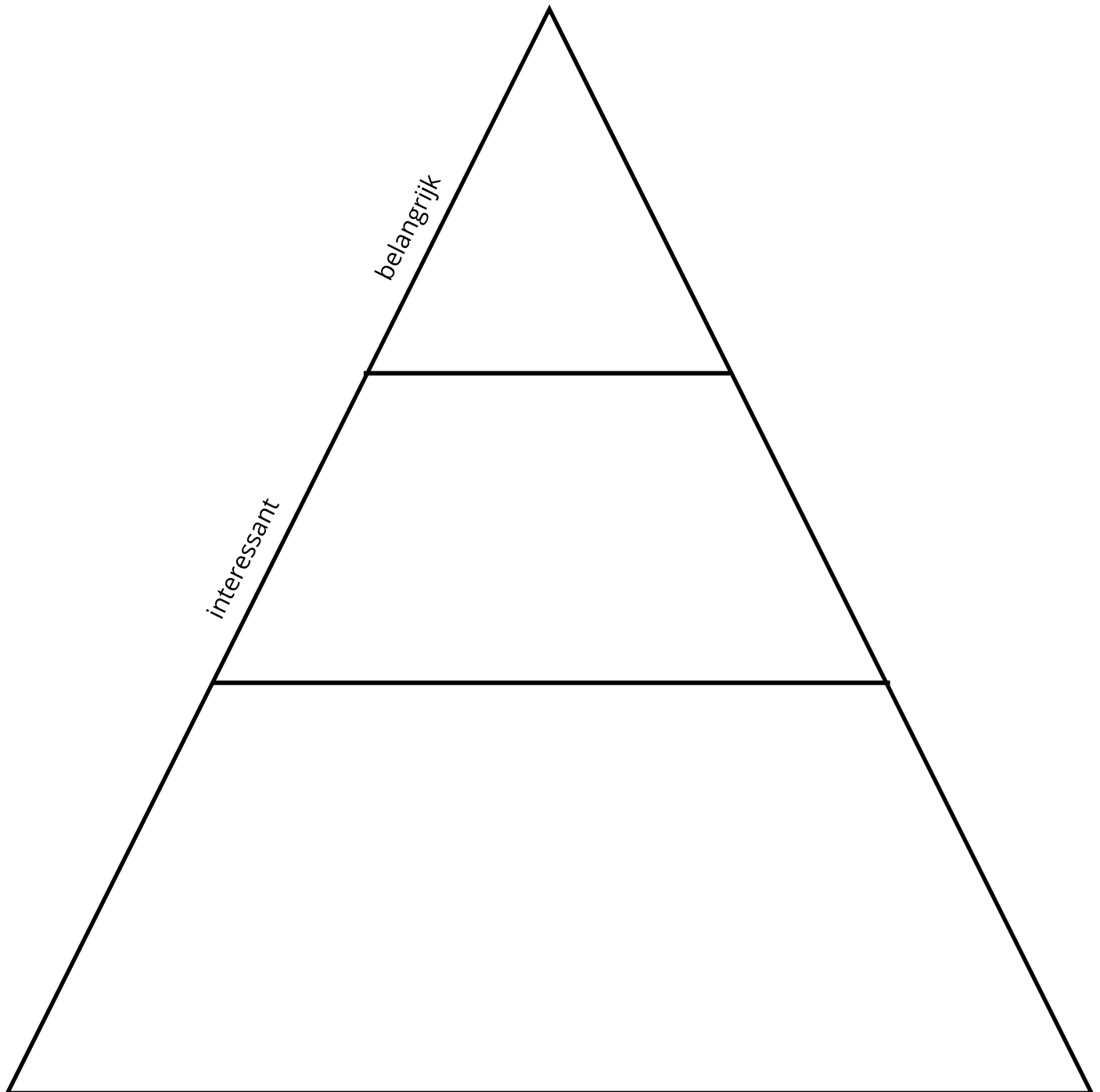
Droombuurt

Wat loopt er wel al goed?
Wat moet je zeker behouden,
beschermen, of versterken?

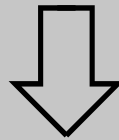
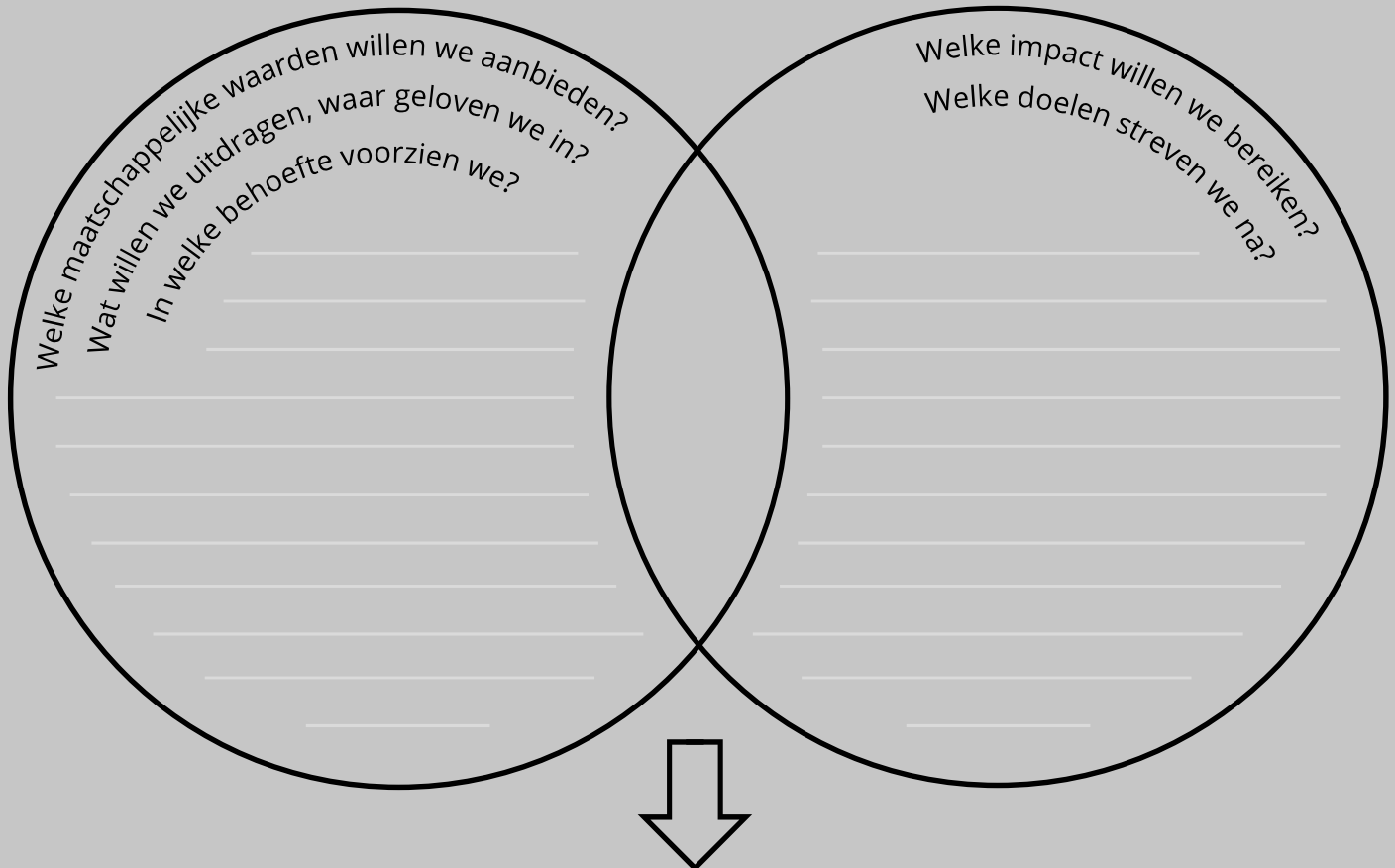
Prioriteiten piramide

Plaats de woorden uit de eerste oefening in onderstaande driehoek. Alle aanwezigen kunnen een aantal persoonlijke stemmen uitbrengen. Bovenaan komen de belangrijkste factoren waarop je gaat focussen. Dit zijn de woorden met de meeste stemmen. In het midden plaats je interessante aspecten om mee te nemen, en onderaan de elementen die minder van belang zijn in het keuzeproces. Op die manier creëer je een hiërarchie en weet je welke doelstellingen kunnen nagestreefd worden in de buurt.

Doelstellingen buurt

Deze stap moet je niet nemen als de doelstellingen voor jouw buurt al voldoende duidelijk zijn. Willen jullie deze stap nog wel zetten? Prima! Stel je jezelf de vraag: waarom doen we dit? Wat willen we bereiken? Zoek naar een langetermijnperspectief: wat willen we dan precies dat er gebeurt? Welke meerwaarde kan eetbaar groen hebben om onze prioriteiten te bereiken? Plaats de woorden uit het bovenste vakje van de piramide (C) in de cirkels hieronder. Beschrijf daaronder in 1 zin wat er veranderd moet zijn door het project.

Wat zal er veranderd zijn als je deze
doelstellingen hebt bereikt?

huidige situatie
(Wat is er nu al goed en
wat mist er nog?)

gedroomde uitkomst
(Wat zou de ideale situatie
zijn?)

globaal
streefbeeld

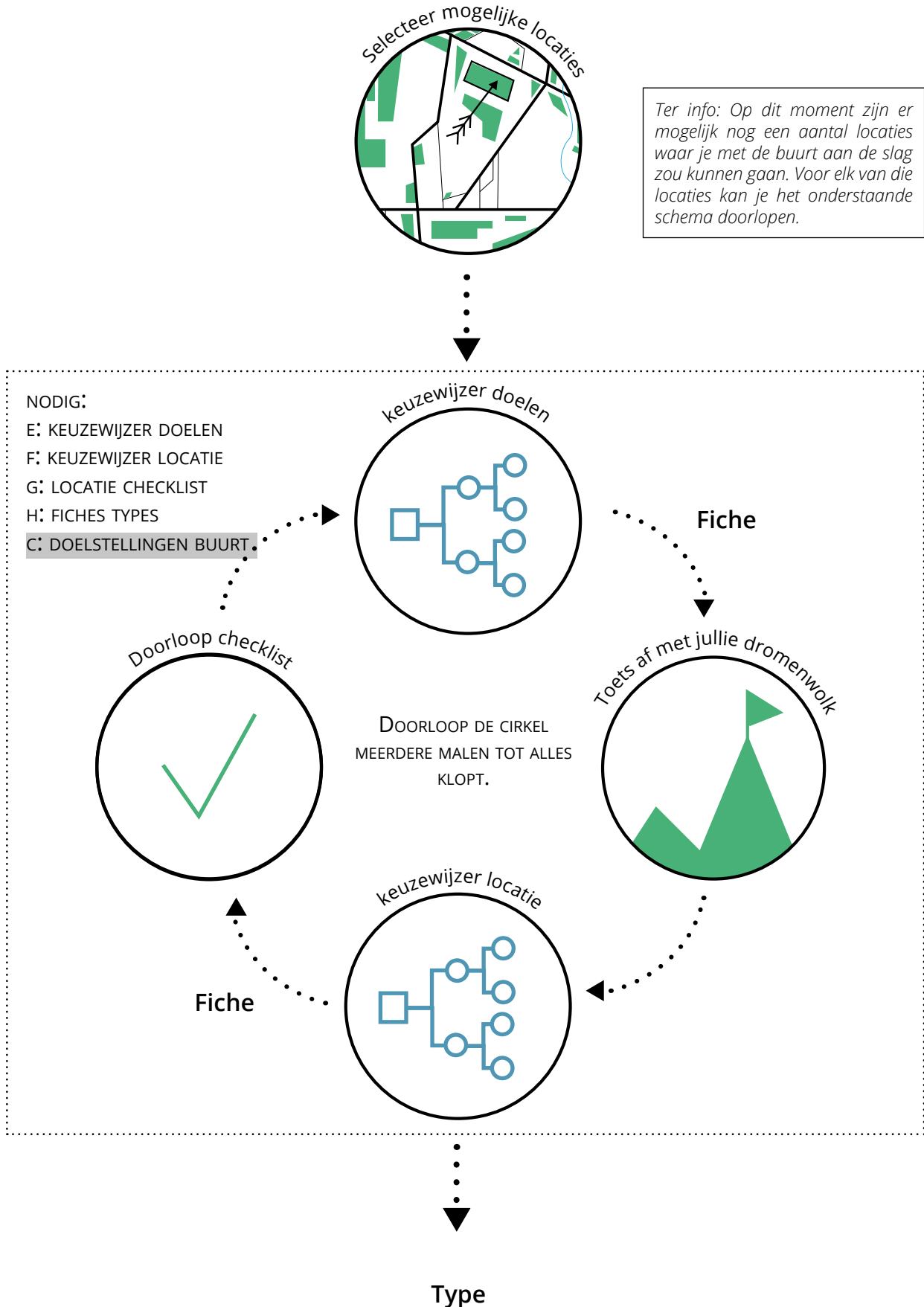
Uitdagingen
(Welke problemen zijn er?
Wat moet er aangepakt
worden?)

lange termijn
doelstellingen
(Wat wil je dan precies
bereiken op lange termijn?)

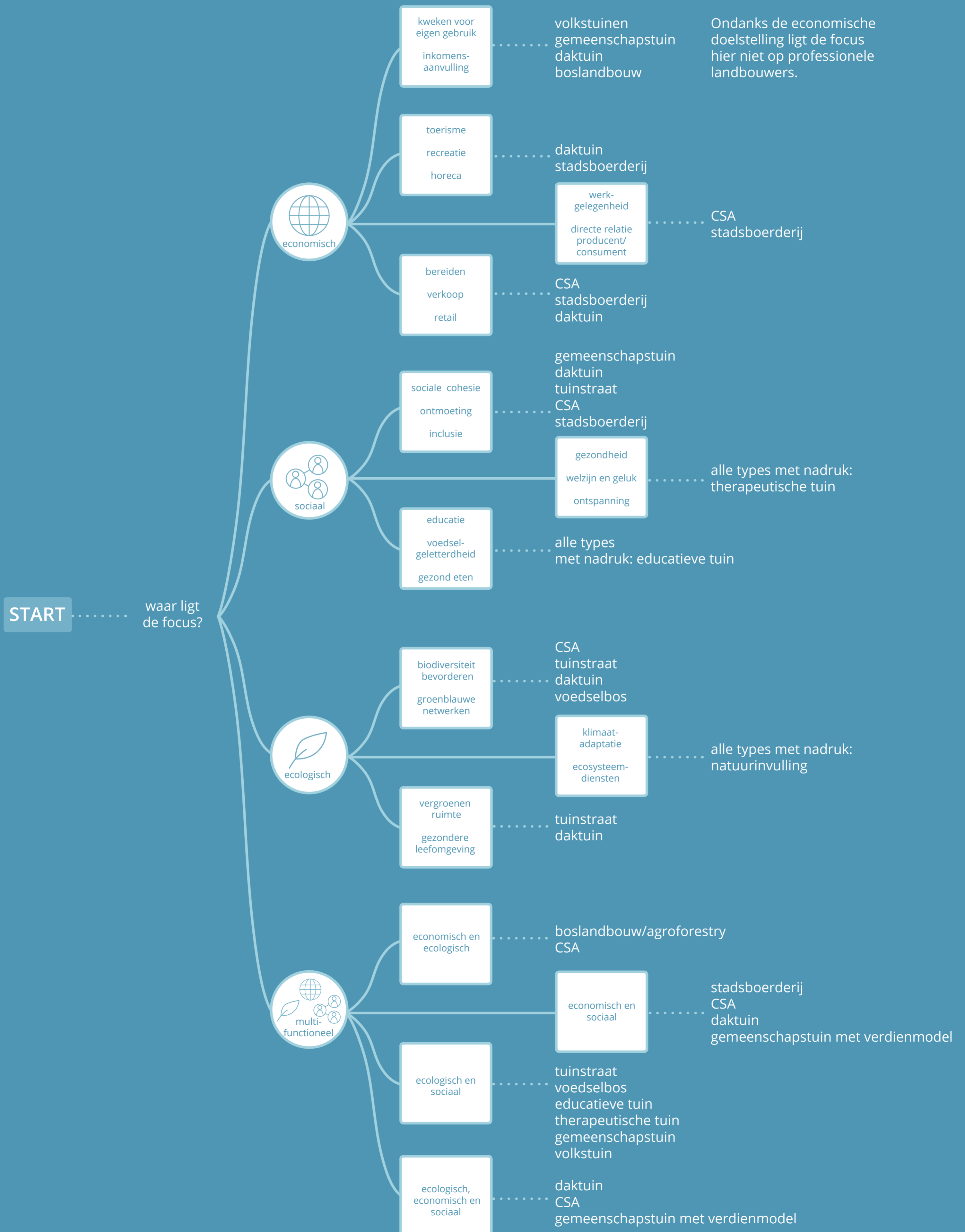
DEEL 2: KEUZE TYPE

In dit onderdeel wordt een locatie uit deel 1 geselecteerd en verbonden met een type standslandbouw. Welk type het meest geschikt is voor de locatie heeft te maken met zowel de vooropgestelde doelstellingen als de eigenschappen van de locatie.

KEUZEWIJZER DOELEN

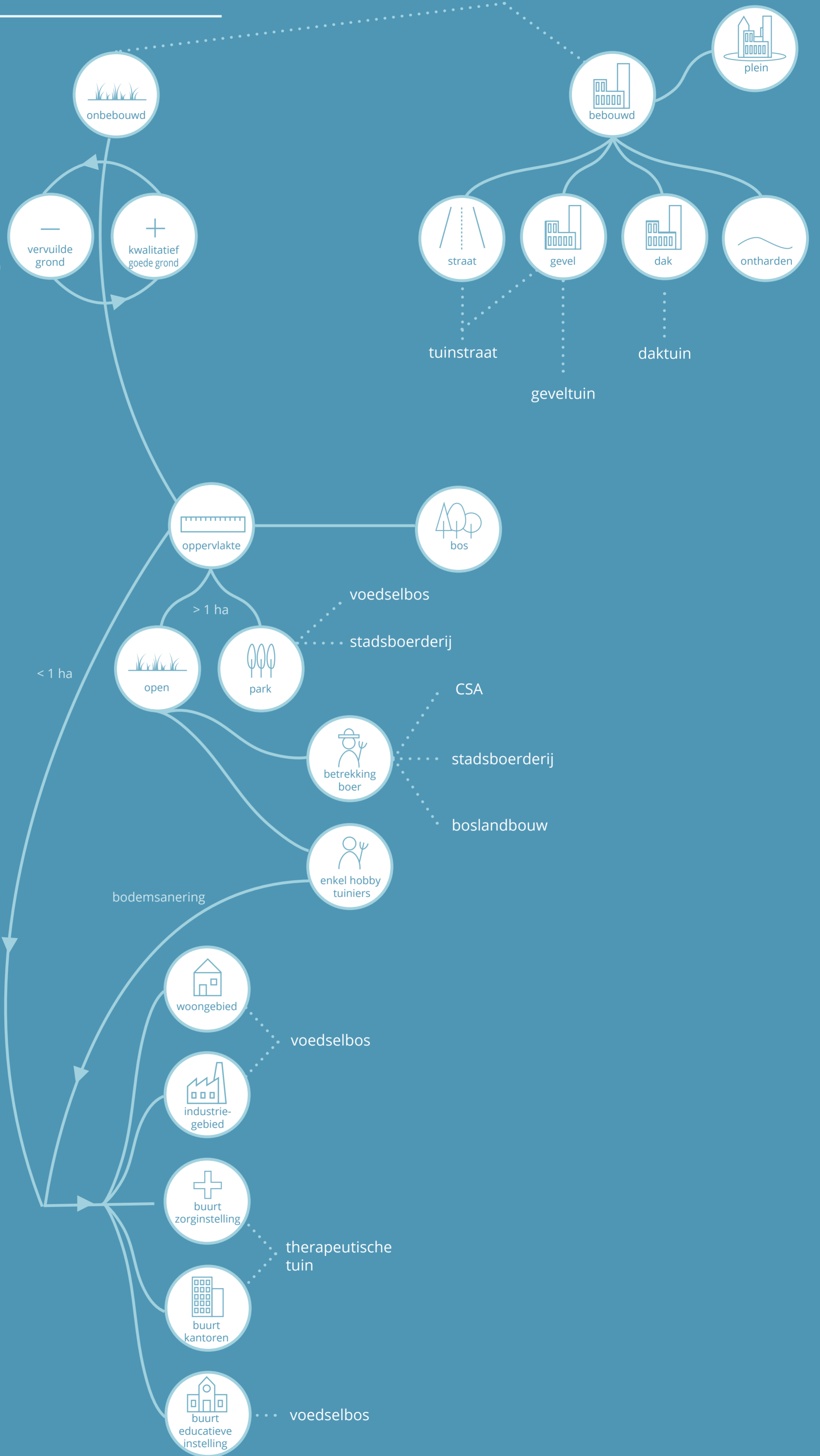
De types die hieronder voorgesteld worden willen inspireren. Ken je andere interessante types, werp ze dan zeker in de groep!

KEUZEWIJZER LOCATIE

START

Let op! Houd rekening met het feit dat de grond vervuild kan zijn. Als een bodemverbetering mogelijk is kan je verder gaan. Ken je de bodemkwaliteit nog niet, neem dan een bodemstaal. Is een bodemverbetering niet mogelijk, ga dan verder met een andere locatie.

Checklist locatie

Er zijn een aantal ruimtelijke voorwaarden verbonden aan de verschillende types. Niet elke locatie is geschikt voor elk type. Met behulp van onderstaande checklist kan je nagaan of de beoogde locatie geschikt is voor het gewenste type.

	Tuinstraat	Gemeenschapstuin	CSA	voedselbos	educatieve tuin	therapeutische tuin	stadsboerderij	volkstuin	daktuin	boslandbouw
Oppervlakte	2 tegels 1 tot enkele m ²	vanaf enkele m ²	> 1 ha	vanaf enkele m ²	overal mogelijk	overal mogelijk	> 1 ha	vanaf 500 m ²	oppervlakte van het dak	> 1 ha
Type ruimte	straat	open ruimte	bij bestaande boerderij	bos of park	open ruimte / verharde ruimte	open ruimte / verharde ruimte	bestaande boerderij	open ruimte/ ontharde ruimte	gebouw	open ruimte
Afstand tot de stad	centrum	centrum	buiten centrum	overal mogelijk	afstand niet relevant	afstand niet relevant	buiten het centrum	afstand niet relevant	Afstand niet relevant	landelijk gebied
Teeltwijze, in volle grond* of in bakken	1) Ontharden → volle grond 2) in bakken	volle grond	volle grond	niet- vervuilde grond of bodemsanering	in bakken in volle grond	in bakken in volle grond	volle grond	ontharden → volle grond	in bakken	volle grond
Omgeving	overal	woongebied	landbouwgebied Andere bestem- mingen die zich hiertoe lenen	bosgebied Andere bestem- mingen die zich hiertoe lenen	buurt van een educatieve instelling	buurt van een zorginstelling, gevangenis, kantoren,...	landbouwgebied Andere bestem- mingen die zich hiertoe lenen	woongebied/re- creatiegebied en andere bestem- mingen die zich hiertoe lenen	woongebied/re- creatiegebied en andere bestem- mingen die zich hiertoe lenen	landbouwgebied Andere bestem- mingen die zich hiertoe lenen
Tijdelijkheid	kan tijdelijk	kan tijdelijk maar bij voorkeur langdurig!	langdurig	langdurig	tijdelijk	tijdelijk	langdurig	bij voorkeur langdurig	kan tijdelijk	langdurig

* Controleer bij volle grond altijd de bodemkwaliteit

**Kan in bakken maar niet evident, minder duurzaam en minder praktisch!

Bron: Commons Lab Antwerpen

Tuinstraat

Een tuinstraat wordt gecreëerd in een bij voorkeur autoluwe straat, waarin plantenbakken en gevels worden beplant en eventueel bankjes worden geplaatst. Het helpt voornamelijk het sociaal contact vergroten tussen burens in de straat.

Voorzieningen

grondgebonden (stoep) en/ of
niet-grondgebonden (in bakken)
watervoorziening

Locatie

intra-, peri-urbaan, of stadsrand
bij voorkeur autoluw, geen drukke
verkeersas
plaats in de straat

Organisatie

onderlinge afspraken en
taakverdeling

Productie

siergroen
kleine planten, vruchtenstruiken
traditionele teelt in bakken

Doelen

sociale cohesie
vergroenen buurt
verbeteren leefkwaliteit
groenblauwe netwerken creëren

Actoren

buurtbewoners

Kosten : **Baten**

Economisch

aanleg
onderhoud
materiaal

Sociaal

sociaal contact en ontmoeting
verbeteren leefbaarheid
verhogen welzijn
toerisme

Ruimtelijk

verminderde doorgang verkeer
minder parkeergelegenheid

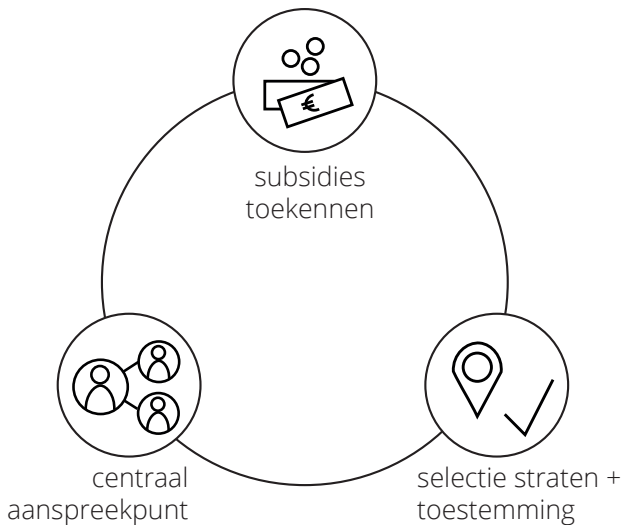
Ruimtelijk

vergroenen ruimte
groenblauwe netwerken

Ecologisch

biodiversiteit bevorderen
ecosysteemdiensten:
• klimaatadaptatie
• hittebestendigheid
• verbeteren luchtkwaliteit

Rol gemeente

Bron: samentuin Bonenakkers

Gemeenschapstuin

Typierend aan de gemeenschapstuin is het collectieve beheer van de grond. Samenwerken staat centraal en de hoofdfunctie is meestal het bevorderen van de sociale cohesie. Ze worden zowel bottom-up als top-down geïnduceerd.

Voorzieningen

grondgebonden en/ of
niet-grondgebonden
water- en elektriciteitsvoorziening

Locatie

intra-, stadsrand, of peri-urbaan
dicht bij woonst deelnemers
publieke grond of ongebruikte percelen
kan op tijdelijk beschikbare grond

Organisatie

regels worden zelf bepaald
eventueel vzw
oogst wordt gedeeld

Productie

traditionele teelttechnieken
collectief of combinatie collectief en
individueel

Doelen

sociale cohesie, solidariteit, integratie
gemeenschapsopbouw, ontmoeting
welzijn
samenwerking

Actoren

Vrijwilligers
buurtbewoners
lokale handelaars

Kosten : **Baten**

Economisch

aanleg
onderhoud
materiaal

Sociaal

sociale cohesie, integratie
verbeteren leefbaarheid
lokale verse voedselproductie

Ruimtelijk

opportuniteitskost: ruimte kan niet
op een andere manier ingevuld
worden

Economisch

inkomensaanvulling
werkgelegenheid

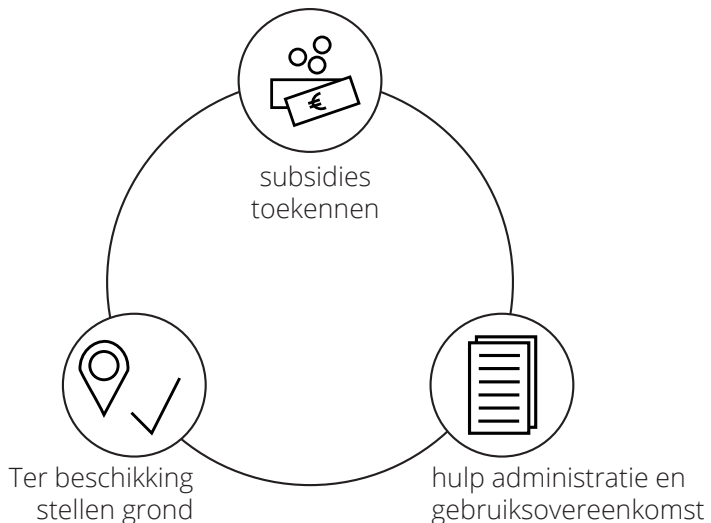
Ruimtelijk

vergroenen en beschermen ruimte

Ecologisch

ecosysteemdiensten:
• klimaatadaptatie
• hittebestendigheid
• verbeteren luchtkwaliteit
• verbeteren waterkwaliteit

Rol gemeente

Bron: CSA in Osnabrück

Community Supported Agriculture

Consumenten kopen een aandeel van de boerderij of betalen lidgeld, waardoor ze bijdragen aan de werkingskosten in plaats van te betalen voor de producten zelf. Dit zorgt voor gegarandeerd inkomen voor de landbouwer(s).

Voorzieningen

grondgebonden
 professioneel materiaal
 water- en elektriciteitsvoorziening

Locatie

stadsrand of peri-urbaan
 bestaande boerderij

Organisatie

coöperatief organisatiemodel
 aandeel/ lidmaatschap
 gedeeld eigenaarschap (commons)

Productie

ecologische landbouw
 permacultuur principes
 seizoengebonden productie

Doelen

nadruk ecologische voedselproductie
 vaak gecombineerd met educatieve
 momenten, boerderijfeesten en/
 meewerkdagen

Actoren

(bio)landbouwers
 burgers

Kosten : **Baten**

Economisch

investeren in sensibiliserende
of educatieve werking
aankoop grond

Ruimtelijk

bereikbaarheid
opportunitetskost: ruimte kan niet
op een andere manier ingevuld
worden

Economisch

werkgelegenheid
gegarandeerd inkomen landbouwer
lokale verse voedselproductie
korte keten

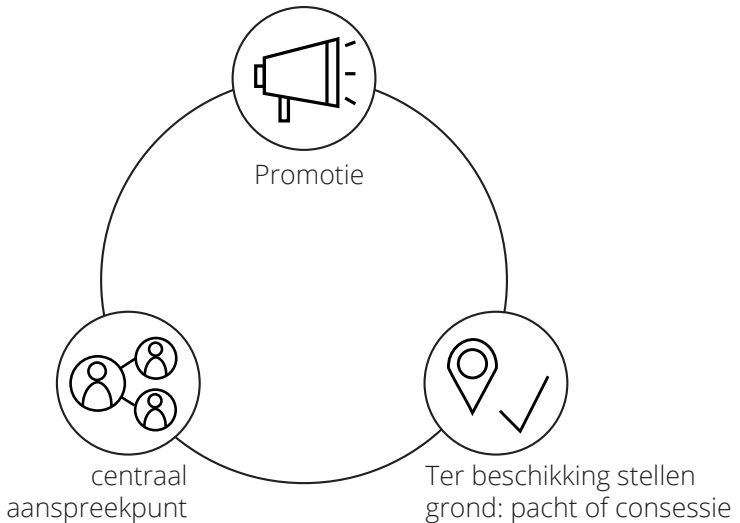
Sociaal

educatie
ontmoeting
contact producent en consument

Ecologisch

biodiversiteit bevorderen
ecosysteemdiensten:
• klimaatadaptatie
• hittebestendigheid
• verbeteren luchtkwaliteit
• verbeteren waterkwaliteit

Rol gemeente

Bron: voedselbos Schijndel

Voedselbos

Er wordt gewerkt in verschillende lagen met bomen, struiken, planten, paddenstoelen, wortels en dieren gedurende het hele jaar door. Er wordt een zelf-onderhoudend en gedeeltelijk zelf-organiserend ecosysteem gevormd.

Voorzieningen

grondgebonden

Locatie

intra-, stadsrand of peri-urbaan
bestaande parken of bossen

Organisatie

coöperatie voor onderhoud
van open ruimte
publiek, privaat of institutioneel
eigenaarschap

Productie

combinatieteelt landbouwgewassen,
veehouderij, en productie van hout
hogere opbrengst, minder onderhoud

Doelen

klimaatadaptatie
recreatie in combinatie met biologische
productie

Actoren

publiek- civiele samenwerking
samenwerking met landbouwers, lokale
gemeenschap, groendienst en/
recreanten

Kosten : **Baten**

Economisch

Aanleg
onderhoud
toezicht en/ of begeleiding

Economisch

voedselproductie
minder beheer bossen

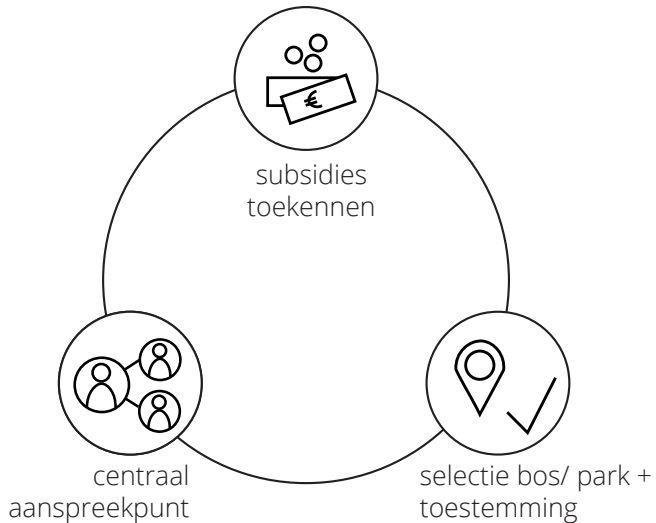
Sociaal

educatie

Ecologisch

biodiversiteit bevorderen
ecosysteemdiensten:
• klimaatadaptatie
• hittebestendigheid
• verbeteren luchtkwaliteit

Rol gemeente

Bron: ecologische schooltuin Velt

Educatieve tuin

Een educatieve tuin wordt meestal georganiseerd in of rond educatieve instellingen. Ze werken sensibiliserend en dragen bij aan voedselgeletterdheid en ervaringsgericht onderwijs. Ze dragen ook bij aan een gezonder voedselpatroon en ecologisch bewustzijn.

Voorzieningen

grondgebonden en/ of
niet-grondgebonden
water- en elektriciteitsvoorziening

Locatie

intra-, peri-urbaan, of stadsrand
in of rond educatieve instelling
semi-publiek

Organisatie

gemeenschapsgericht
oogst wordt ter plaatse bereid of
verdeeld

Productie

gevarieerde teelttechnieken
focus op educatie

Doelen

leren
voedselgeletterdheid
ervaringsgericht onderwijs

Actoren

educatieve instellingen
studenten

Kosten : **Baten**

Economisch

aanleg
onderhoud
toezicht

professionele begeleiding

Economisch

voedselproductie
werkgelegenheid

Sociaal

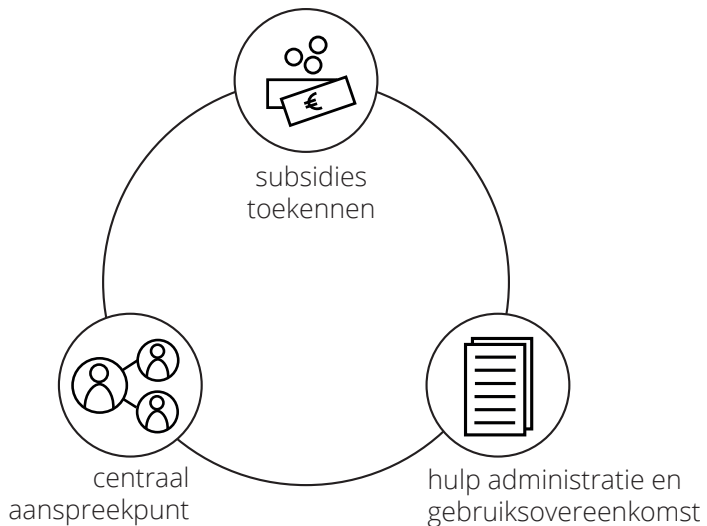
educatie en voedselgeletterdheid
sociale cohesie
samenwerken

Ecologisch

ecosysteemdiensten:

- klimaatadaptatie
- hittebestendigheid
- verbeteren luchtkwaliteit

..... **Rol gemeente** .....

Bron: Pepijn Verheyen,
therapeutische tuin voor dementerenden

Therapeutische tuin

Tuinieren heeft positieve effecten op welzijn en gezondheid, wat het interessant maakt voor gezondheidsinstellingen. Therapeutische tuinen zijn meestal gelokaliseerd in of rond deze instellingen en de concrete invulling is afhankelijk van de organiserende instelling.

Voorzieningen

grondgebonden en/ of
niet-grondgebonden
water- en elektriciteitsvoorziening
toegankelijkheid

Locatie

intra-, stadsrand, of peri-urbaan
meestal in of rond (zorg)instellingen

Organisatie

afhankelijk van instelling
sociale tewerkstelling
verdeling oogst, niet commercieel
semi-publiek

Productie

traditionele teeltechnieken
focus op welzijn

Doelen

welzijn, gezondheid, rehabilitatie,
therapie
bezigheid

Actoren

ouderen, zieken, gevangenen,
werkzoekenden,...
instituties (ziekenhuis, OCMW,...)
gezondheidsprofessionals,
personeelinzet van instelling

Kosten : **Baten**

Economisch

aanleg
onderhoud
toezicht

professionele begeleiding

Economisch

voedselproductie
werkgelegenheid

Sociaal

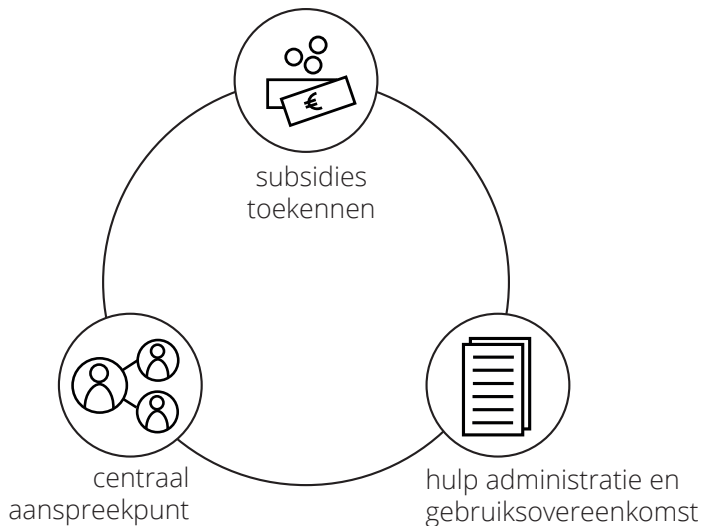
welzijn en gezondheid
educatie
ontmoeting

Ecologisch

ecosysteemdiensten:

- klimaatadaptatie
- hittebestendigheid
- verbeteren luchtkwaliteit

..... **Rol gemeente** .....

Bron: stadsboerderij 't Waaygat

Stadsboerderij

De stadsboerderij is een professionele boerderij die inzet op multifunctionaliteit en inspeelt op stedelijke behoeften zoals recreatie en toerisme. Het gaat meestal over een middelgrote boerderij in de stadsrand die sterk focust op de lokale economie.

Voorzieningen

grondgebonden
water- en elektriciteitsvoorziening
professioneel materiaal
meer permanent

Locatie

stadsrand of peri-urbaan
bestaande boerderij

Organisatie

hybride oriëntatie: markt en
gemeenschap
B2C of B2B
zowel publiek als privaat eigenaarschap

Productie

traditionele groenten- en fruitteelt
eventueel dieren houden op kleine
schaal

Doelen

zowel economisch als sociaal
productie
educatie

Actoren

professionele landbouwers
stedelingen

Kosten : **Baten**

Economisch

aanleg
onderhoud
toezicht

Economisch

voedselproductie
werkgelegenheid
toerisme
recreatie

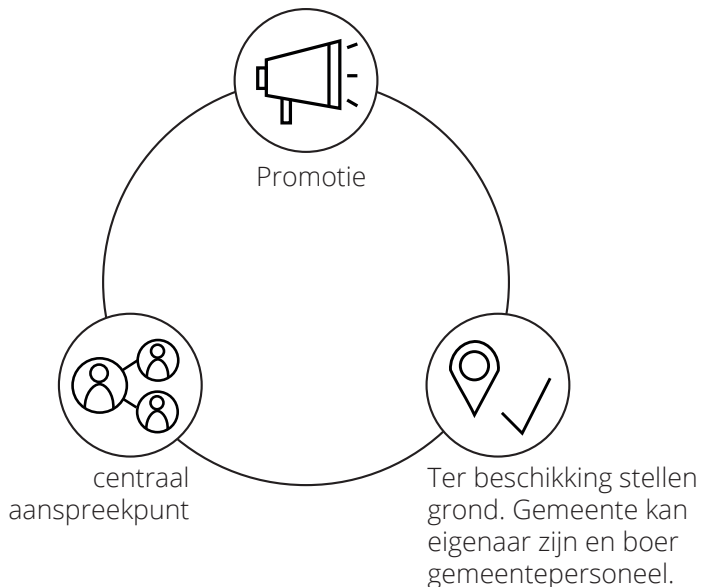
Sociaal

welzijn en gezondheid
educatie
ontmoeting

Ecologisch

ecosysteemdiensten:
• klimaatadaptatie
• hittebestendigheid
• verbeteren luchtkwaliteit
• verbeteren waterkwaliteit

Rol gemeente

Bron: Pakt Berchem

Daktuin

Voedselproductie gebeurt op het dak van een gebouw, op verschillende schalen en met verschillende productietechnieken. Vaak is het ook gelinkt aan andere functies, zoals recreatie (workshops), ontspanning en horeca.

Voorzieningen

niet-grondgebonden
(gebouwgebonden)
water- en elektriciteitsvoorziening
materiaal: serre, bakken, ...

Locatie

daken van gebouwen
(bedrijven, leegstaande gebouwen, ...)

Organisatie

semi-professioneel

Productie

serres
open lucht
verhoogde bakken
strobalen

Doelen

(biologische) productie
horeca
ontspanning, recreatie, sociaal contact
klimaatadaptatie

Actoren

professionele landbouw
burgers
bedrijven (o.a. horeca)

Kosten : **Baten**

Economisch

aanleg
onderhoud
toezicht

Economisch

voedselproductie
toerisme en recreatie
horeca
dakisolatie
wateropvang

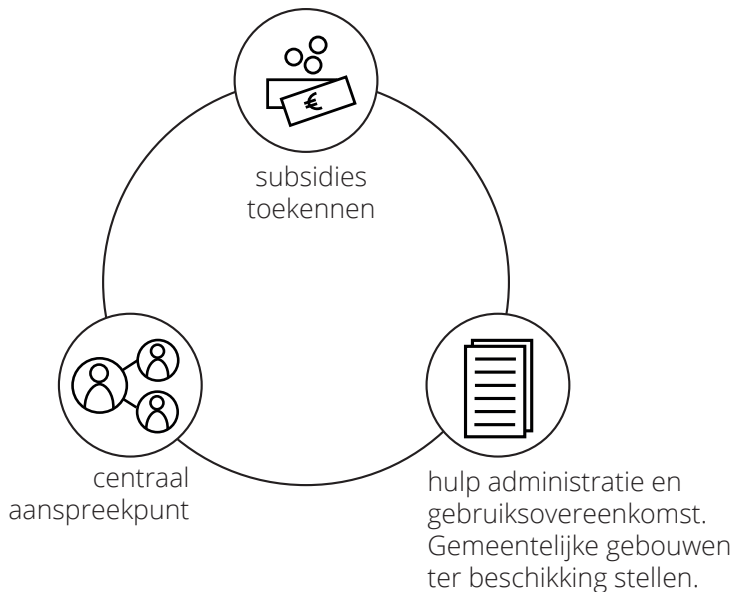
Sociaal

sociale cohesie en ontmoeting
educatie
ontspanning

Ecologisch

ecosysteemdiensten:
• klimaatadaptatie
• hittebestendigheid
• verbeteren luchtkwaliteit
• verbeteren waterkwaliteit

Rol gemeente

Bron: Vlt

Boslandbouw

Boslandbouw is het combineren van landbouw, bosbouw en natuur op eenzelfde perceel. Landbouw of veeteelt wordt gecombineerd met een houtig gewas: hoogstammen of hakhout.

Voorzieningen

grondgebonden

Locatie

stadsrand of peri-urbaan
minimum 1 ha

Organisatie

Landbouwbedrijf

Productie

combinatie teelt landbouwgewassen,
veehouderij, en houtteelt

Doelen

biodiversiteit verhogen
verminderen erosie
verbeteren waterkwaliteit
verhogen productiviteit

Actoren

Professionele landbouwers

Kosten : **Baten**

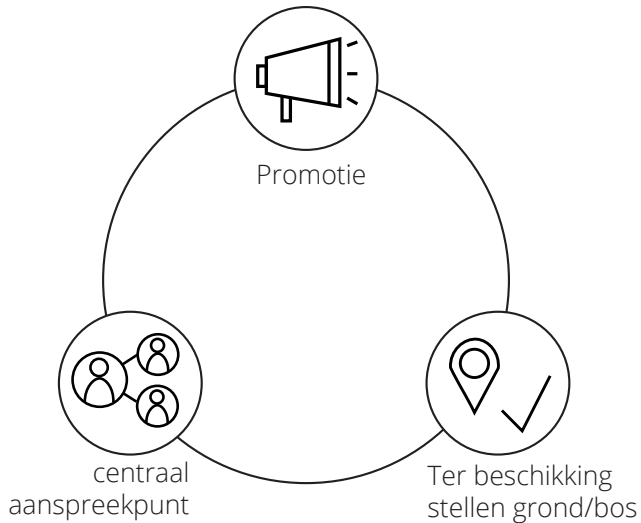
Economisch
onderhoud

Economisch
voedselproductie
verhogen productiviteit
werkgelegenheid

Sociaal
educatie

Ecologisch
biodiversiteit verhogen
verminderen erosie
ecosysteemdiensten:
• klimaatadaptatie
• hittebestendigheid
• verbeteren luchtkwaliteit
• verbeteren waterkwaliteit

Rol gemeente

Bron: GVA, Wim Hendrix

Volkstuinen

De grond is opgedeeld in individuele moestuinen die burgers kunnen huren. Volkstuinen kennen een lange traditie en zijn ontstaan met het oog op lokale en individuele voedselproductie. Het gebeurt vaak op grond die tijdelijk geen bestemming heeft.

Voorzieningen

grondgebonden en/ of
niet-grondgebonden
water- en elektriciteitsvoorziening

Locatie

intra-, stadsrand of peri-urbaan
vaak tijdelijk beschikbare grond
meestal kleiner dan 1 ha

Organisatie

zowel bottom-up als top-down
telen voor individuele consumptie
delen van overschotten

Productie

traditionele teelttechnieken
groenten, fruit en kruiden

Doelen

voedselproductie
soms recreatie
sociale cohesie

Actoren

burgers
middenveltorganisatie (coördinatie)
lokale overheid

Kosten : **Baten**

Economisch

aanleg
materiaal
onderhoud
bodemonderzoek

Ruimtelijk

opportuniteitskost

Economisch

voedselproductie
inkomensaanvulling

Ruimtelijk

vergroenen ruimte
beschermen ruimte

Sociaal

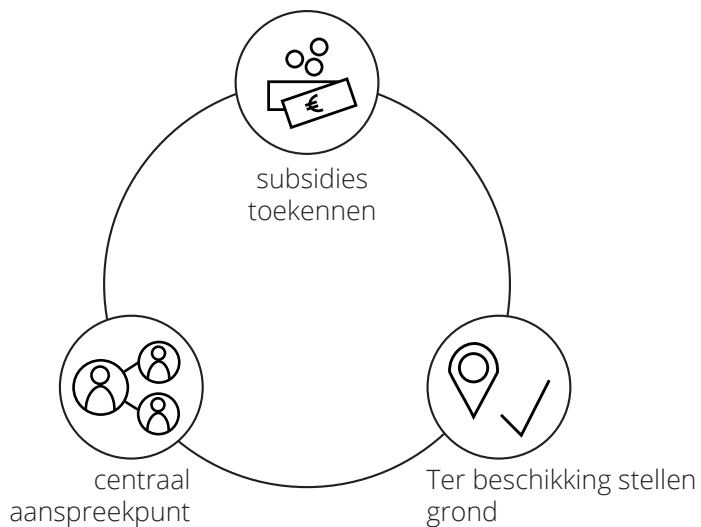
ontmoeting

Ecologisch

ecosysteemdiensten:

- klimaatadaptatie
- hittebestendigheid
- verbeteren luchtkwaliteit
- verbeteren waterkwaliteit

..... **Rol gemeente** .....

FOTO

Voorzieningen

Productie

Locatie

Doelen

Organisatie

Actoren

Kosten : Baten

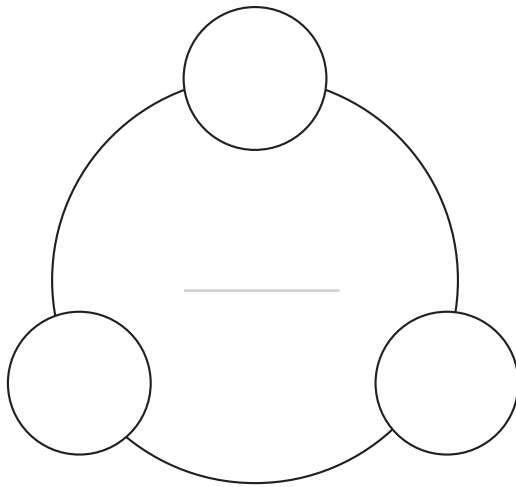

..... Rol gemeente .....

DEEL 3: CONCREET PROJECT

Is alles goed verloop, heb je voor een specifiek perceel de meest geschikte vorm van landbouw gevonden. Tijd dus om het droomscenario om te zetten in een concreet project. De volgende stappen helpen om dit te realiseren. Ook krijg je tips voor een succesvol resultaat.

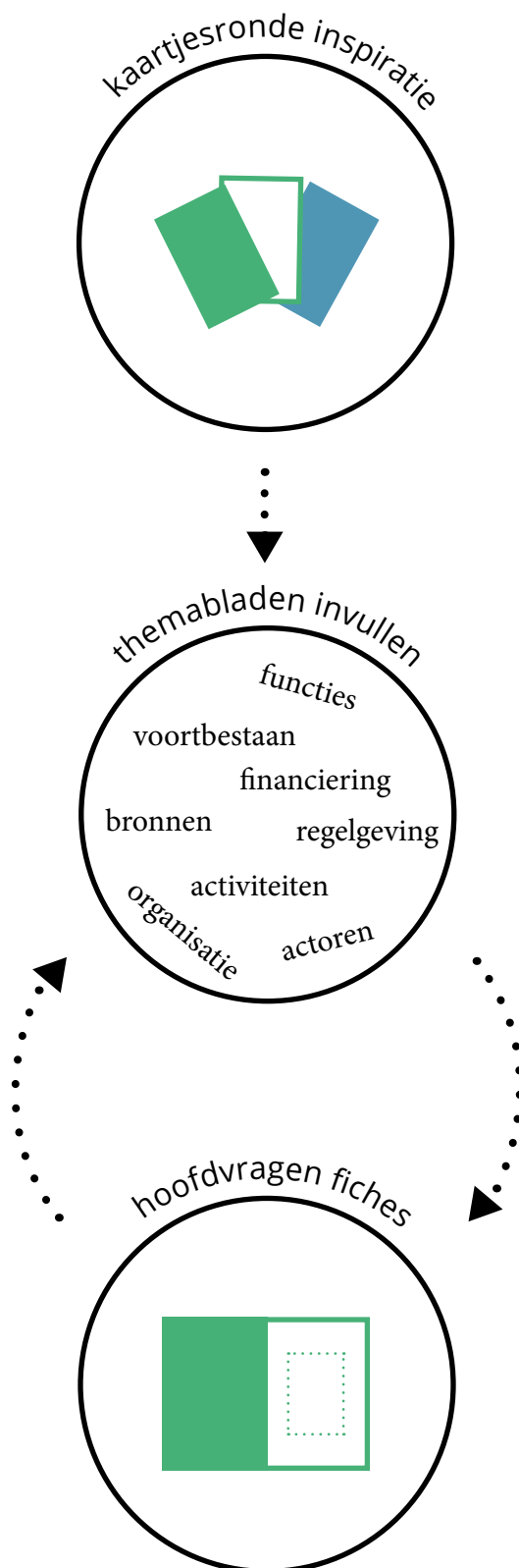
NODIG:

L: THEMABLADEN

K: FICHES HOOFDVRAGEN

J: INSPIRATIEKAARTJES

M: PLANNING

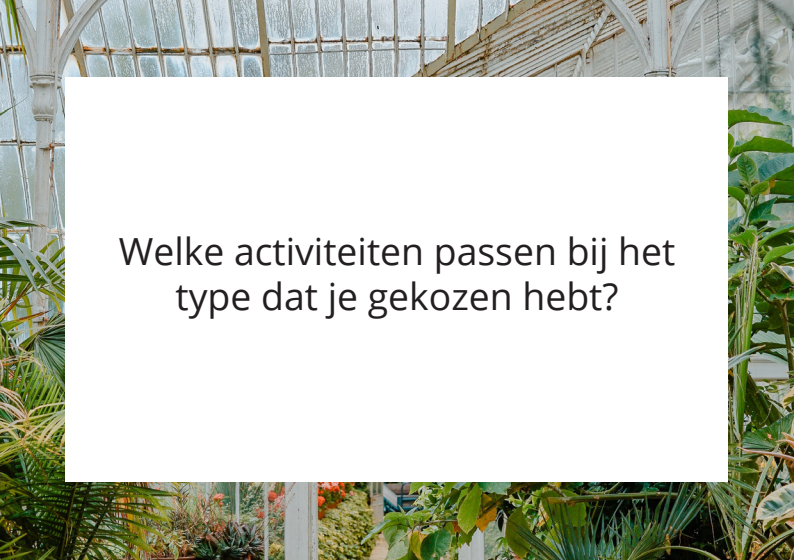
DEEL 3

J

Inspiratiekaartjes

A photograph of a greenhouse filled with various tropical plants, including palm trees and other green foliage. The greenhouse has a white metal frame and a glass roof. In the center of the image, there is a white rectangular text box with the word "Activiteiten" written in a bold, black, sans-serif font. Two horizontal black lines extend from the left and right sides of the text box, crossing the word.

Activiteiten

A photograph of a greenhouse filled with various tropical plants. The structure has a white metal frame and a glass roof. The plants include palm trees, peace lilies, and other green foliage. In the center, there is a white rectangular text box containing a question in Dutch.

Welke activiteiten passen bij het type dat je gekozen hebt?

A photograph of a greenhouse filled with various tropical plants, including palm trees and other green foliage. The greenhouse has a white metal frame and a glass roof. In the center of the image, there is a white rectangular box containing the word "Activiteiten" in a bold, black, sans-serif font. Two horizontal black lines extend from the left and right sides of the box, framing the text.

Activiteiten

A photograph of a greenhouse interior. The structure is made of white metal frames and glass panes. The greenhouse is filled with a variety of lush green plants, including palm trees and other tropical foliage. In the center of the image, there is a large white rectangular box containing text.

Kunnen alle activiteiten
uitgevoerd worden op de locatie?

A photograph of a greenhouse filled with various tropical plants, including palm trees and other green foliage. The greenhouse has a white metal frame and a glass roof. In the center of the image, there is a white rectangular box containing the text "Activiteiten" in a bold, black, sans-serif font. Two horizontal black lines extend from the left and right sides of the box, framing the text.

Activiteiten

A photograph of a greenhouse filled with various tropical plants. The structure is made of white metal frames and glass panes. The plants include palm trees, peace lilies, and other lush green foliage. In the center, there is a white rectangular text box containing the question.

Kan/ wil je extra
activiteiten aanbieden?

A photograph of a greenhouse filled with various tropical plants, including palm trees and other green foliage. The greenhouse has a white metal frame and a glass roof. In the center of the image, there is a white rectangular text box with the word "Activiteiten" written in a bold, black, sans-serif font. Two horizontal black lines extend from the left and right sides of the text box, crossing the word.

Activiteiten

A photograph of a greenhouse interior. The background shows the white metal frame and glass panes of the structure. Various green plants, including ferns and leafy vegetables, are visible. A large white rectangular box is centered over the image, containing text.

Welke activiteiten vallen onder
welke doelstellingen?

RANGSCHIK ECOLOGISCH / ECONOMISCH / SOCIAAL

A photograph of a greenhouse filled with various tropical plants. The structure of the greenhouse is visible at the top, featuring a white metal frame and a glass roof. The plants are lush and green, with some showing signs of aging or damage. A white rectangular box is centered over the image, containing the text "Activiteiten" in a bold, black, sans-serif font. Two horizontal black lines extend from the left and right sides of the box, framing the text.

Activiteiten

A photograph of a greenhouse filled with various tropical plants. The structure is made of white metal frames and glass panes. The plants include large green leaves, some with yellow variegation, and some with small orange flowers. A white rectangular text box is centered over the image.

Welke activiteiten kunnen de sociale cohesie in de buurt bevorderen?

A photograph of a greenhouse filled with various tropical plants, including palm trees and other green foliage. The greenhouse has a white metal frame and a glass roof. In the center of the image, there is a white rectangular text box with the word "Activiteiten" written in a bold, black, sans-serif font. Two horizontal black lines extend from the left and right sides of the text box, crossing the word.

Activiteiten

A photograph of a greenhouse with a white metal frame and a glass roof. The interior is filled with various green plants, including ferns and leafy vegetables. A large white rectangular box is overlaid in the center of the image, containing text.

Welke activiteiten kunnen het project economisch interessant/rendabel maken?

A photograph of a greenhouse filled with various tropical plants, including palm trees and other green foliage. The greenhouse has a white metal frame and a glass roof. In the center of the image, there is a white rectangular box containing the word "Activiteiten" in a bold, black, sans-serif font. Two horizontal black lines extend from the left and right sides of the text box, crossing the word.

Activiteiten

A photograph of a greenhouse filled with various tropical plants. The structure is made of white metal frames and glass panes. The plants include palm trees, bromeliads, and other lush green foliage. In the center, there is a white rectangular box containing text.

Welke activiteiten focussen op
ecologische functies?

Actoren

The background of the slide features a lush, green natural setting. In the foreground, there are several purple flowers with a spherical, multi-petaled structure, possibly Allium species. The background is filled with various green leaves and branches, some with small yellow flowers, creating a soft, out-of-focus bokeh effect.

Wie behoort tot de kerngroep van
het project? Wie gaat het project
trekken?

RICHT JE OP EEN GROEP VAN 3 TOT 5 PERSONEN

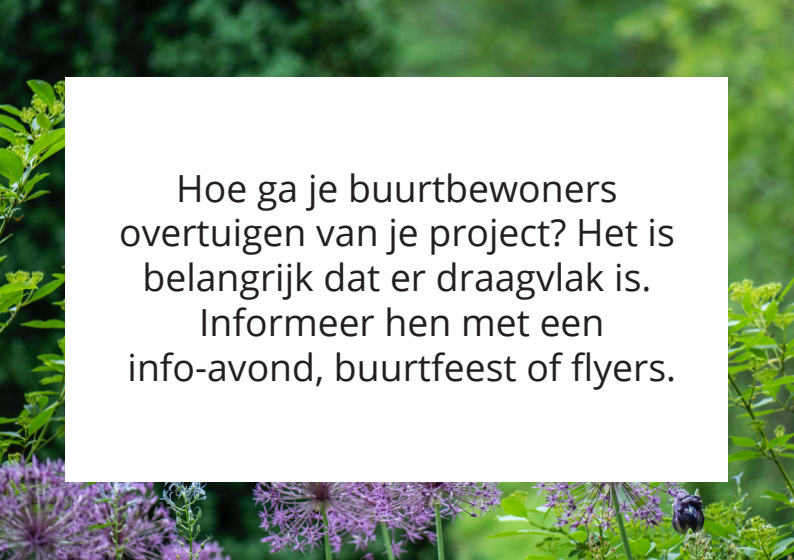
Actoren

Welke eventuele partners kan je betrekken? Denk aan horeca, middenveld, scholen, lokale handelaars, professionals,...

Actoren

Hoe ga je buurtbewoners overtuigen van je project? Het is belangrijk dat er draagvlak is. Informeer hen met een info-avond, buurtfeest of flyers.

Bronnen

Maak een lijst op van de meest
noodzakelijke bronnen

Bronnen

Welke bronnen hebben de deelnemers zelf ter beschikking?

Bronnen

Voor welke bronnen heb je
financiële middelen nodig?

Bronnen

Welke klein tuingereedschap heb
je nodig?

A winter scene with snow on reeds and a white rectangular box containing the text 'Bronnen'.

Bronnen

Welke groot tuingereedschap heb
je nodig?

A winter scene with snow on reeds and a white rectangular box containing the text 'Bronnen'.

Bronnen

Welke aankopen zijn eenmalig en
welke aankopen moet je
regelmatig opnieuw doen?

Financiering

Maak een schatting van hoeveel
geld je nodig hebt voor de
opstart, materiaal, onderhoud,
etc.

Financiering

Komt het project in aanmerking
voor subsidies van de
gemeente?

Financiering

Bedenk alternatieve manieren om
je project te financieren.

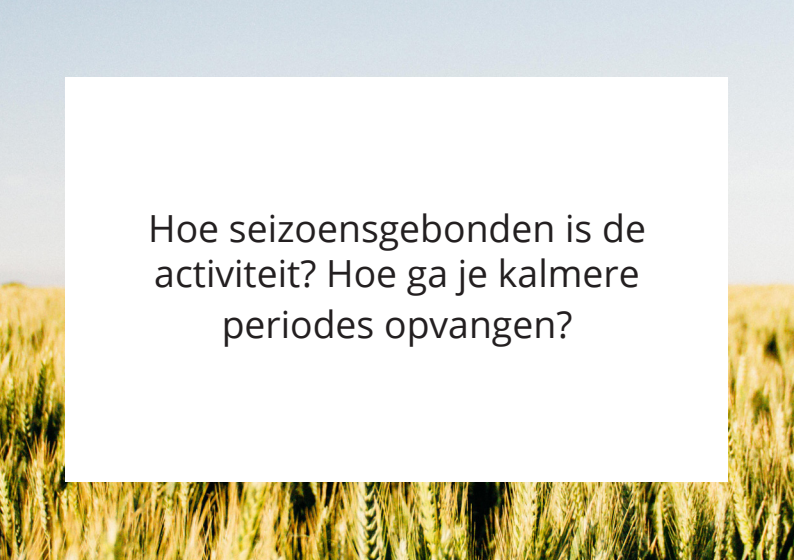
Financiering

Is crowdfunding een optie? Hoe ga je dit aanpakken?

Financiering

Hoe seizoensgebonden is de activiteit? Hoe ga je kalmere periodes opvangen?

Financiering

Hoe ga je je voorbereiden op
verlies van eventuele subsidies?

Organisatie

Organisatievormen:

Bij initiatief op kleine schaal met laag budget niet altijd nodig.

Feitelijke vereniging: geen juridische grond

VZW: groot initiatief met groot budget

Organisatie

Organisatiestrategie 1

Differentiatie

Het aanbieden van een onderscheidend aanbod.
(verticale integratie)

Organisatie

Organisatiestrategie 2

Diversificatie

Naast voedselproductie ook andere goederen of diensten aanbieden.

(horizontale integratie)

Organisatie

Organisatiestrategie 3

Lage kosten

door integratie in stedelijk metabolisme. Bijvoorbeeld door besparen op voedselkilometers, efficiënt gebruik van stedelijke hulpbronnen etc.

Organisatie

Organisatiestrategie 4

Commons

Het principe van
gemeenschappelijk beheerde
hulpbronnen.

Organisatie

Organisatiestrategie 5

Beleving

Inzetten op educatie,
bewustmaking, recreatie,...

Organisatie

Meerwaarde fysieke omgeving:
gezonde lucht, klimaatadaptatie,
voedselkilometers, hergebruiken
afvalstromen, biodiversiteit
bevorderen,...

Organisatie

Meerwaarde gezondheid:

Levensstijl (beweging),
eetpatronen, mentale
gezondheid, ...

Organisatie

Vermeden maatschappelijke
kosten:

kosten groenonderhoud,
uitkeringen (werkloosheid),
delictkosten, verplaatsingskosten

An aerial photograph of a rural landscape, showing a patchwork of green and brown agricultural fields, a winding river or canal, and some small buildings or farm structures. The image is used as a background for a title slide.

Regelgeving

An aerial photograph of a rural landscape. The image shows a patchwork of green and brown agricultural fields, a winding canal or road, and some small buildings or structures scattered throughout. The overall scene is a typical countryside view.

Wie is de eigenaar van de ruimte?
Gaat het om publieke, private, of
semi-publieke ruimte?

An aerial photograph of a rural landscape, showing a patchwork of green and brown agricultural fields, a winding river or canal, and some small buildings or farm structures. The image is used as a background for a white text box.

Regelgeving

An aerial photograph of a rural landscape. The image shows a patchwork of green and brown agricultural fields, a winding canal or road, and some small buildings or structures scattered throughout. The overall scene is a typical agricultural or semi-rural area.

Controleer of je plannen mogelijk
zijn binnen de regelgeving.

An aerial photograph of a rural landscape featuring green fields, a winding river, and some buildings. A large white rectangular box is centered over the image, containing the word 'Regelgeving' in a bold, black, sans-serif font. A thin black horizontal line passes through the middle of the white box, intersecting the text.

Regelgeving

An aerial photograph of a rural landscape. The image shows a patchwork of green and brown agricultural fields, a winding canal or waterway, and several small buildings or farmhouses scattered across the terrain. The lighting suggests a bright day, with shadows cast by the fields and structures.

Heeft de eigenaar een verzekering
voor het type stadslandbouw?

An aerial photograph of a rural landscape, showing a patchwork of green and brown agricultural fields, a winding river or canal, and some small buildings or farm structures. The image is used as a background for a white text box.

Regelgeving

An aerial photograph of a rural landscape. The scene is dominated by green agricultural fields, some of which are divided into smaller plots by narrow paths or roads. A prominent feature is a winding canal or waterway that curves through the fields. In the upper right and lower right areas, there are clusters of buildings, likely farmhouses or small villages. The overall impression is of a well-maintained agricultural area.

Moet de site eerst leeggemaakt worden?

An aerial photograph of a rural landscape, showing a patchwork of green and brown agricultural fields, a winding river or canal, and some small buildings or farm structures. The image is used as a background for a title slide.

Regelgeving

An aerial photograph of a rural landscape. The scene is dominated by green agricultural fields, some of which are divided into smaller plots. A winding road or path cuts through the fields, and there are several small buildings or structures scattered throughout the area. The overall impression is of a typical countryside setting.

Waarvoor wordt de site op dit moment gebruikt? Is het compatibel met je plannen?

An aerial photograph of a rural landscape featuring green agricultural fields, a winding river, and some buildings. A large white rectangular box is centered over the image, containing the word 'Regelgeving' in a bold, black, sans-serif font. A thin black horizontal line passes through the middle of the white box, intersecting the text.

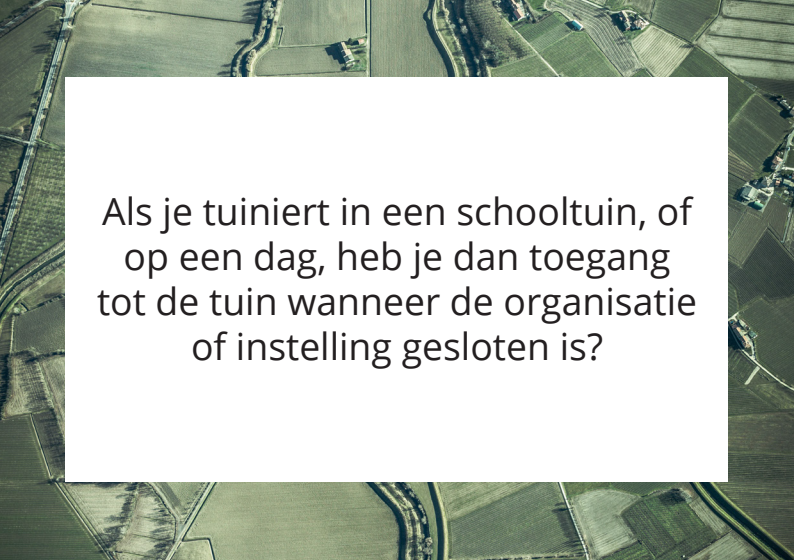
Regelgeving

An aerial photograph of a rural landscape. The image shows a patchwork of green and brown agricultural fields, a winding canal or road, and some small buildings or structures. The scene is captured from a high angle, providing a clear view of the land's layout.

Stel een beheersovereenkomst op
met de grondeigenaar.

An aerial photograph of a rural landscape featuring green agricultural fields, a winding river, and some buildings. A large white rectangular box is centered over the image, containing the word 'Regelgeving' in a bold, black, sans-serif font. A thin black horizontal line passes through the middle of the white box, intersecting the text.

Regelgeving

Als je tuiniert in een schooltuin, of op een dag, heb je dan toegang tot de tuin wanneer de organisatie of instelling gesloten is?

A collage of fresh vegetables including bitter melon, green beans, and carrots. The background is a mix of these items, with a white rectangular area in the center containing the text.

Voortbestaan

A collage of fresh vegetables. At the top, there are several green bell peppers. On the left side, there are green beans. At the bottom, there are orange carrots and a white plastic basket containing some green beans and red chili peppers.

Geef voldoende waardering en
erkenning voor de inzet van de
deelnemers.

A collage of fresh vegetables including bitter melon, green beans, and carrots. The background is a mix of these items, with a white rectangular area in the center containing the text.

Voortbestaan

A collage of fresh vegetables including green bell peppers, green beans, and orange carrots. The text is centered on a white background.

Geef bepaalde bevoegdheden aan de deelnemers, bied faciliteiten zoals werkmateriaal, en organiseer activiteiten.

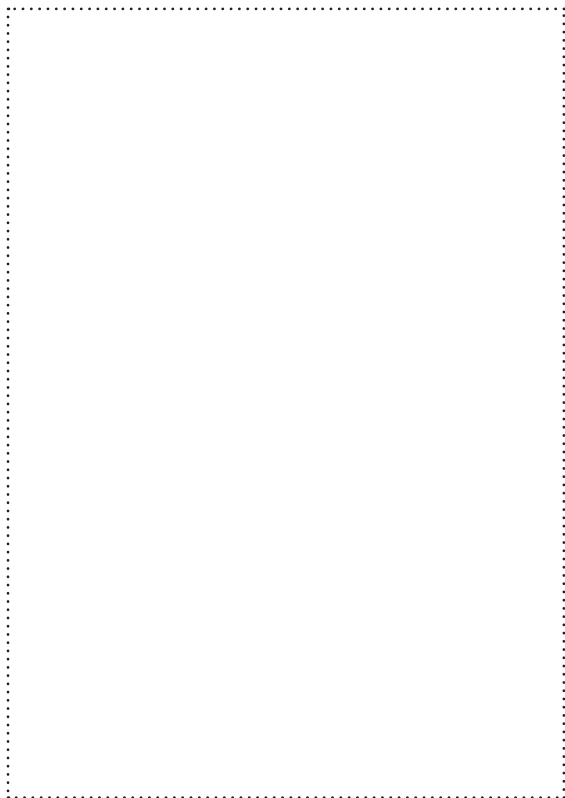
A collage of fresh vegetables. At the top, there are several green bitter melons. To the left, there are green beans. At the bottom, there are orange carrots and a white plastic basket containing some green beans and red chili peppers.

Voortbestaan

A collage of fresh vegetables including green bell peppers, green beans, and orange carrots. The text is centered on a white background.

Maak een grondige taakverdeling.
Het is soms interessant om een
doorschuifstelsel te voorzien
zodat de taken afwisselen per
persoon.

K

Bronnen

Welke bronnen heb je nodig om je doel te bereiken?

Welke middelen zijn reeds om handen?

Welke middelen heb je nog niet ter beschikking?

Wat heb je nodig per taak of activiteit?

Activiteiten

Welke activiteiten zijn nodig om de doelstelling(en) te behalen?

Welke activiteiten zijn nodig voor het tuinieren?

Wil je extra activiteiten aanbieden?

Welke activiteiten wil je aanbieden? (vb. workshops)

Organisatie

Welke waarde(n) wil je aanbieden? Welke meerwaarde voor de maatschappij, deelnemers, omwonenden?

Welke organisatiestrategie wil je toepassen? (zie kaartjes: onderscheidend aanbod, lage kosten,...)

Welke organisatievorm wens je aan te nemen? (vzw, feitelijke vereniging,...)

Regelgeving

Wie is de eigenaar van de ruimte?

Is er een gebruiksovereenkomst nodig?

Controleer of de beoogde activiteiten binnen de regelgeving vallen.

Hoe lang wordt de ruimte ter beschikking gesteld?

Actoren

Wie is er initieel betrokken bij het project?

Wie zijn de deelnemers? Wat is de doelgroep?

Welke partners zijn betrokken bij het project?

Welke mogelijke partners wil je betrekken?

Wat is de rol van de gemeente?

Financiering

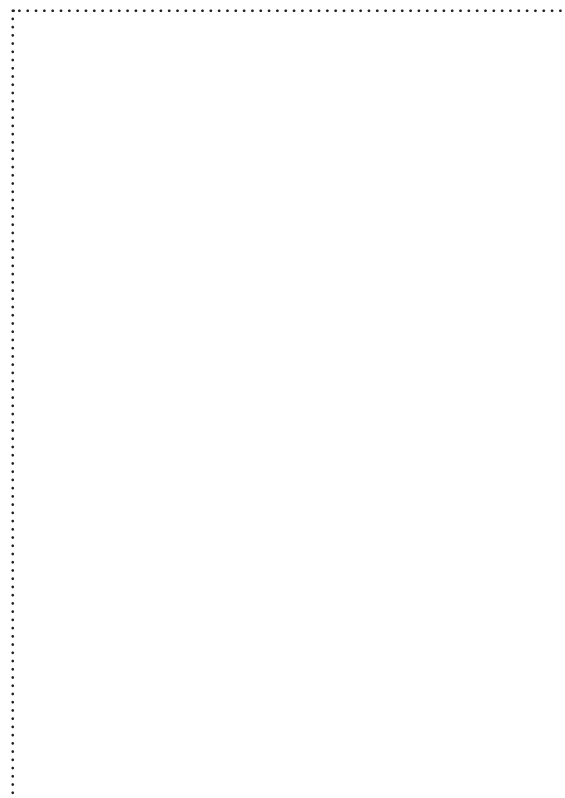
Waar heb je financiële middelen voor nodig?

Via welke weg wil je het project financieren?

Heb je eigen middelen?

Ga je uit van een verdienmodel?

Welk(e) verdienmodel(len)?

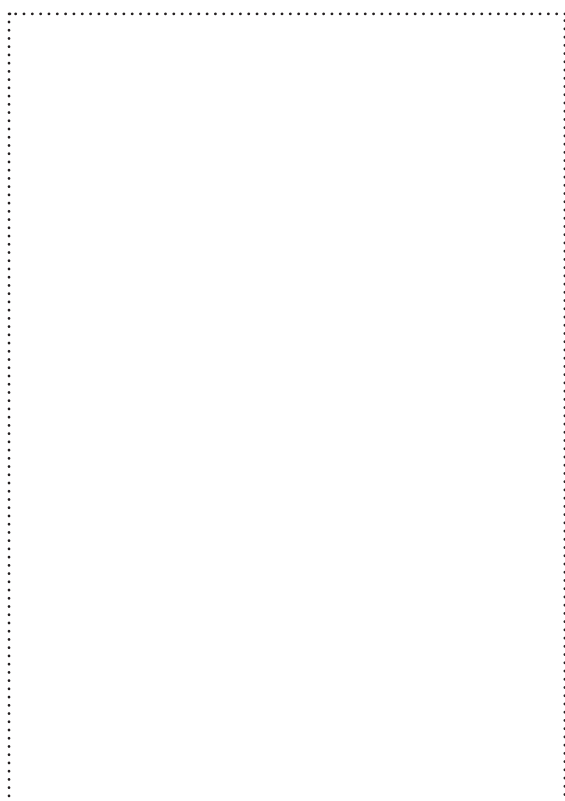
Voortbestaan

Hoelang zal/kan het project duren?

Hoe kan het project al dan niet zelfstandig voortbestaan?

Hoe wordt de tuin en het gereedschap onderhouden?

Hoe zal worden gecommuniceerd tussen de deelnemers?

Themablاد financiering

Verwerking inspiratiekaartjes (J)

Je kan via fondsenwerving geld verzamelen voor de opstart. (vb. vlooiemarkt, loterij, ambacht- en gebak verkoop)

Bedrijven (vb. tuincentra of ijzerhandel) kunnen ondersteuning, donaties, expertise en arbeid leveren.

Antwoorden op de hoofdvragen (H):

Publieke meetings, promoties en netwerk activiteiten kunnen relaties opbouwen en kunnen assisteren in het zoeken naar financiering en sponsoring.

Tips voor zelfredzaamheid:

Jaarlijks lidmaatschap, een pot waar iedereen een klein bedrag aan toevoegt, plantjes ruilen met andere tuiniers, verkoop zelf geteelde producten, verkoop zelf bereide producten, verkoop ingekochte producten, aanbieden diensten

Themablاد actoren

Verwerking inspiratiekaartjes (I)

Antwoorden op de hoofdvragen (H):

Er zullen altijd
sympathisanten zijn die het
project steunen maar niet
actief deelnemen. Zorg dat
je hen niet vergeet!

Themablاد voortbestaan

Verwerking inspiratiekaartjes (J)

Tips onderhoud gereedschap:

Verwijder roest met staalwol of wit azijn. Maak gereedschap schoon na elk gebruik en zorg dat het volledig droog is na gebruik. Breng een coating van gekookte lijnzaadolie aan op houten handvaten.

Antwoorden op de hoofdvragen (H):

Tips waterconservatie:

Giet 's ochtends en 's avonds. Gebruik laagjes organisch materiaal rond de planten om verdamping te verminderen. Plaats planten dicht bij elkaar. Minimaliseer bemesting

Themablاد organisatie

Verwerking inspiratiekaartjes (I)

Antwoorden op de hoofdvragen (H):

Themablاد regelgeving

Verwerking inspiratiekaartjes (I)

Tip: Indien de grond in bruik-
leen van de gemeente is, is er
vaak budget voor grove
bodembewerking (spitten,
frezen, boomstronken
verwijderen,...)

Antwoorden op de hoofdvragen (H):

Planning

Nu je de volledige toolkit doorlopen hebt en een goed beeld hebt van hoe het project er zal uitzien, is het belangrijk om het niet te laten liggen. Dit laatste document helpt je om al concrete afspraken te maken, waaronder het opstellen van een taakverdeling en het vastleggen van een volgend overlegmoment en einddoel.

Kerngroep Wie gaat het project trekken? Richt je op 3 tot 5 personen	Administratie Wie neemt de administratieve taken op zich? Wie regelt eventuele subsidies? Wie doet de boekhouding? Stel meer dan 1 persoon hiervoor verantwoordelijk, zodat ze kunnen afwisselen en/ of de taken verdelen.	Aanleg Wie regelt de praktische zaken? wie zorgt dat de aanleg van de tuin in orde komt?	Communicatie Wie houdt zich bezig met de communicatie naar de deelnemers of sympathisanten? Wie ronselt nieuwe leden en maakt reclame voor het project?
<i>Vul zelf aan</i>	<i>Vul zelf aan</i>	<i>Vul zelf aan</i>	<i>Vul zelf aan</i>

eerstvolgende
samenkomst

Tijdslijn

opstart tuin